

PRAYMER

FISHERIES CODE OF THE PHILIPPINES

(RA 8550, suno sa pagligwat sang RA 10654)

Sardine Run. Photo by Oceana/Ferdinand Edralin

OCEANA Protecting the
World's Oceans

Bloomberg
Philanthropies

PAUNA NGA PAATHAG

©OCEANA/Yasmin Arquiza

Ang Pilipinas ang “sentro sang sentro” sang marine biodiversity sa kalibutan, suno sa mga bantog nga marine scientist nga ginapangunahan ni Dr. Kent Carpenter. Bilang isa ka dagatnon nga nasyon, ang aton pungsod nagatago sang manggad sang katubian nga nagahatag sang pagkaon sa 50 ka milyon nga mga Pilipino, kag nagahatag man sang palangabuhian sa 1.8 ka milyon nga mga manginisda. Ang Pilipinas may importante nga papel sa pagpakaon sa kalibutan bilang ika-11 sa pinakamataas nga manug-export sang isda nga nadakop sa kadagatan.

Apang sa pibak sang makit-an nga bugana, ang mga pagtuon kag kabudlay sa pangisdaan mabatyagan gid sang kada isa. Bilang pinakakubos sa mga kubos sa marginalized sector, ang mga gapangisda sa munisipalidad napapangatubang sa tuman nga kapigaduhon, bangod sa pagdiutay sang mga isda, pagkaguba sang marine habitat, kag padayon nga pagsulod sang commercial fishers sa katubian sang munisipalidad. Amo gani nga aton pungsod, isa sa mga pinaka-apektado sang climate change, kinahanglan magpangatubang sa makahalalit nga epekto sini sa pangisdaan, kag sa padayon nga pagpahalin sa mga manginisda sa mga baybayon.

Bilang tagpirma sa nagkalain-lain nga mga international convention kag commitment kaupod na sa International Plan of Action (IPAO) agud magpugong, maghawid, kag magpadula sang IUU fishing, ang gobyerno nagbuhat sang dako nga tikang agud untaton ang IUU fishing kag liwat nga buhion ang mga fishing ground paagi sa pagpasa sang Republic Act (RA) 10654, nga nagligwat sa Philippine Fisheries Code of 1998 ukon RA 8550. Ang ini nga Praymer sa naamyendahan nga Fisheries Code nabun-ag bangod sa pagpanikasog sang Oceana nga mabantala ang ihibalo kag mapalapnag ang pagpatuman sa mga kasuguan agud mapabalik ang kabuganaan sa pangisdaan. Ang global nga kampanya nga “Save the Oceans, Feed the World” nagatinguhu nga magpabalik kag magpadamo sang ocean biodiversity biodiversity kag sang pagkabugana sini.

Ang ini nga publikasyon magabulig sa aton mga tagasulat sang layi, tagpatuman sang kasuguan, lokal nga mga yunit sang gobyernyo, kag mga pumuluyo, sa padayon nga pagpalig-on sa kooperasyon sa pag-updanay sa mga buluhaton agud magpugong, magpa-untat, kag magpabuhin sa iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda sa Pilipinas. Dako nga bulig ang bag-o nga nagahatag-kusog nga mga probisyon angot sa administrative adjudication, citizen's suit, kag Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP). Ang Oceana nagahandum nga maghingyo sa mas madamo pa nga mga Pilipino, sa aton mga dedikado nga decision-makers, tagpatuman sang kasuguan, kag concerned stakeholders, nga pangapinan ang aton manggaranon apang halalongan nga marine ecosystem. May bahin kita sa responsibilidad sa pagluwas sa aton kadagatan agud magpakaon sa kalibutan, para sa subong kag sa palaabuton nga mga henerasyon.

Nagapasalamat kami sa tanan nga may kontribusyon para matigayon ang ini nga Praymer, labi na gid ang amon mga kaupod sa gobyerno kag sa mga sibil nga sektor sang sosyudad, ang amon Oceana team, Bloomberg Philanthropies kag ang amon kaupod nga si Atty. Jennifer Ramos, para sa sini nga ground-breaking labor of love para sa aton mga pumuluyo, kadagatan, kag kalibutan.

ATTY. GLORIA ESTENZO RAMOS
Vice-President - Oceana Philippines

©OCEANA/Ferdinand Edralin

PANGUNA NGA MENSAHE

Republic of the Philippines
Department of Agriculture

Bureau of Fisheries and Aquatic Resources

"Kinahanglan untaton ang iligal nga pagpangisda. Ang bugana sang aton kadagatan kag katubian indi lang para sa aton. Kinahanglan naton magpain para sa aton palaabuton nga henerasyon." – Pres. Rodrigo Roa Duterte

Isa sa napulo ka panguna nga pundasyon sang maayo nga programa sa agrikultura kag pangisdaan sa idalom sang administrasyon ni Presidente Rodrigo Roa Duterte amo ang "wala untat nga kampanya sa pagpatuman sang kasuguan sa agrikultura kag sa pangisdaan, labi na gid sa land conversion kag iligal nga pagpangisda." Ang Department of Agriculture (DA), sa idalom sang respetado nga liderato ni Secretary Emmanuel Piñol, paagi sa Bureau of Fisheries and Aquatic Resources (BFAR), nagapadayon misyon sininga pungan ang iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda (IUU fishing).

Ang pagbalhag sang Oceana sang Praymer sa Naamyendahan nga Fisheries Code sigurado nga makabulig batok sa IUU Fishing nga isa sa pinakadako nga pagpamahog sa food security sang pungsod. Ang ini nga praymer nagahatag atensyon sa mga importante nga probisyong sang Fisheries Code suno sa pagligwat sang RA 10654. Ang Oceana nangin mabaskog nga kaupod sa kampanya sa pagbantala kag pagpalapnag sang pagpatuman sa mga kasuguan sa pangisdaan. Ang ini nga Praymer nagahandum nga makabulig sa tagtukod sang mga pagsulondan, tagpatuman sang kasuguan, mga lokal nga yunit sang gobyerno, kag mga sibil nga katilingban sa pagtuman sa ila mga katungdanan nga batuan kag pungan ang iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda sa Pilipinas.

Sa partikular, ang ini nga Praymer nagatuyo nga magpakilala sa naligwat nga Fisheries Code sa pulong nga indi-teknikal agud magpahapos sa pagpatuman kag pagpatigayon sang mga probisyong sini sa manugbasa. Ang Praymer nagagamit sang porma nga Question & Answer nga organisado sa pulo (10) ka mga bahin nga amo ang mga masunod: Panguna nga mga Probisyon, Paggamit kag Pagdumala sa Pangisdaan kag Manggad-Katubian, Pangisdaan sa Municipalidad, Mga Bag-o nga Rekisito sa Pangisda Komersyal, Mga Bag-o kag Naligwat nga mga Paglapas sa Ginadumilian nga mga Buhat, Administrative Adjudication, Mga Probisyon sa Citizen's Suit kag Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP). Sa sini nga paagi mas mahapos kag mas madasig nga makit-an sang manugbasa ang kinahanglan nga mga probisyon.

Sa sini, ang DA-BFAR naga panginbulahan sa Oceana sa pagpatigayon sang sini nga Praymer.

COMMODORE EDUARDO B GONGONA PCG (Ret)
Undersecretary for Fisheries and concurrent BFAR National Director

©OCEANA/Ferdinand Edralin

TAGBALHAG

Oceana Philippines International

MANUNULAT

Atty. Jennifer Lao Ramos

GINLUBAD SA PULONG NGA HILIGAYNON

Emmanuel A. Lerona

Resurreccion G. Hidalgo

TECHNICAL REVIEWER

Roger Joseph Guzman

Candeze Mongaya

Gloria Estenzo Ramos

DESIGN / LAYOUT

VA ROOM

© 2017 sang Oceana Philippines International. Reserbado ang tanan nga kinamatarong.

Wala sing ano man nga bahin sang sini nga libro ang pwede makopya sa bisan ano nga forma, sinulatan, elektroniko, rekording, ukon photocopy nga wala sing nasulat nga pahanugot halin sa tagbalhag.

Mahimo magpangayo sang mga kopya sang sini nga libro sa tagbalhag, Oceana Philippines International at PO Box 255, UP Post Office, University of the Philippines Campus, Diliman, Quezon City 1101 ukon paagi sa email sa Philippines@oceana.org

ISBN 978-621-95364-2-4

Ang pagbalhag sa sini nga libro natuman paagi sa Vibrant Oceans Initiative sang Bloomberg Philanthropies

Ginbalhag sa Manila

©OCEANA/Ferdinand Edralin

LISTA SANG KAUNDAN

Panguna	1
Mga Kabangdanan sa Pagligwat sang Fisheries Code	1
Mga Importante nga Puntos sang Pagligwat	2
Panguna nga mga Probisyon	4
Paggamit kag Pagdumala sa Pangisdaan kag Manggad-Katubian	5
Pangisdaan sa Munisipalidad	6
Mga Ginadumili-an nga Hilikuton: Mga bag-o nga Paglapas	10
Mga Ginadumili-an nga Hilikuton: Naligwat nga mga Paglapas	24
Administrative Adjudication	46
Citizen's Suit kag SLAPP	50

PANGBUKAS NGA MENSAHE

©OCEANA/Candeze Mongaya

Ang ini nga praymer nagahatag sang panguna nga materyal sa iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda (Illegal, Unreported kag Unregulated Fishing ukon IUU fishing) suno sa Republic Act 10654, nga nagligwat sa Fisheries Code of the Philippines (Republic Act 8550). Ini isa ka simple nga talamdan para sa mga mangingisda, lokal nga mga yunit sang gobyerno, mga tagpatuman sang layi, kag sektor sa sibil-sosyudad tuhoy sa IUU fishing, mga kasuguan sa pagpatuman sini kag mga importante nga probisyon sang Fisheries Code.

Ang praymer ginhimo sa porma nga question kag answer, maluwas sa bahin sang mga ginadumilian nga mga buluhaton, sa diin ang mga silot nabutang sa porma nga table para sa mas madali nga pagtamud. Ginatinguhaan sini nga ipakita ang kasuguan sa pulong nga simple kag indi teknikal agud mas mapahapus ang implementasyon kag pagpatuman sini sang mga tagpatuman kag mga pumuluyo..

Mga Kabangdanan sa Pagligwat sang Fisheries Code

Ang isda mahimo pangaduha sa bugas sa pagsabat sa pagkinahanglan sa pagkaon sang mga Pilipino. Ang kadagatan indi lang taghatag sang pagkaon kundi pati man sang kita-palangabuhan. Ang IUU fishing isa ka upang sa epektibo nga pagdumala kag pag-amlig sa sining mga dunang-manggad.

Ang IUU fishing nagasakop sa madamo nga sahi sang mga buluhaton sa pagpangisda:

1. Ang illegal fishing ukon ilegal nga pagpangisda nagatumod indi lang sa mga paglapas sa mga pungsudnon nga kasuguan kasubong sang Fisheries Code kundi pati man sa pagpangisda sa guwa sang pungsod nga wala sing pahanugot;

2. Ang unreported fishing nagatumod sa pagpangisda nga wala mareport ukon sala ang pagreport sa mga otoridad; kag
3. Ang unregulated fishing nagatumod sa pagpangisda sang mga sakayan nga wala sing nasyonalidad sa mga lugar nga napaidalom sa regional fishery management organization. Kadam-an sa sining mga hilikuton nga wala nasakop sang Fisheries Code (Akta Republika 8550).

Ang Food kag Agriculture Organization (FAO) sang United Nations nagasiling nga ang IUU fishing possible mangin kabangdanan sang pagkaguba sang pangisdaan kag mangin sablag sa pagpaninguha sa pagpabalik sa nagakalaubos nga mga isda sa kadagatan. "Suno sa isa ka pagtuon nga nabalhag sang Marso 2016, ang kinaandan nga isda nga dakop sang isa ka Pilipino nga mangisda sa munisipalidad ara sa 13.7 ka kilo

¹ <http://www.fao.org/3/a-y3536e/y3536e04.htm#bm04.1>

² <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fmars.2016.00021/full#B29>

©OCEANA/Edward Lorenzo

kada adlaw. Ang mga mangingisda sa munisipalidad masami makadakop sang mga sahi sang isda nga manubo ang balor kaangay sang tamudyos kag tuloy, kag ang balor sini indi makasarang sa adlaw-adlaw nga galastuson sang mangingisda kag sang iya pamilya. Dugang pa nga ang mga mangingisda indi man makapangisda sa adlaw-adlaw, kag may aral lang sang 192 ka adlaw agud magpangisda (53%) sa sulod sang isa ka tuig depende sa kondisyon sang panahon kag kun may inuggasto sa mga kagamitan sa pangisda."

Sa ulihi nga bahin sang 1990s, ang mga organisasyon kag gobyerno-internasyonal may mga panawagan na agud tapnaun ang IUU fishing. Ang Committee on Fisheries sang FAO nagdihon sang International Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing (IPOA-IUU) ukon internasyonal nga plano sa pagtapna, pagpugong, kag pagdula sang iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda. Sang tuig 2001, ang Estados Unidos naghingyo sa tanan nga mga pungsod nga magsunod sa IPOA-IUU pag-abot sang Marso 2004.

Apang wala ini masunod sa Pilipinas. Sa idalom sang Fisheries Code, ang lisensa gin-gamit lang agud makalikop sang pondo kag makatipon sang mga numero para sa statistiks, imbes nga kontrolon ang pagpangisda kag dumalahan ang mga dunang-manggad sa pangisdaan. Ang wala mabantayan kag wala mareport (unregulated kag unreported) nga pagpangisda wala man lang madumilian. Sa

pagsugod sang climate change (pagbaylo sang klima) kag sang pag-asido sang kadagatan, ang kadagatan kag ang ekosistem nangin mas mahuyang, kag mas nagakinahanglan sang proteksyon agud ining mga ekosistem maka-adoptar sa mga pagbag-o kag makapadugang sa ila kalig-on, para sa pumuluyo kag para man sa kalibutan. Ginkinahanglan pa nga magpataw sang paandam nga yellow card ang European Union, para sa posible nga mga trade sanction ukon penalidad sa komersyo sa tunga sa pungsod kag sang EU, agud nga kaayuhon sang Pilipinas ang iya sini nga Fisheries Code paagi sa gilayon nga pag-amydendar sa idalom sang Republic Act 10654. Paagi sa bag-o kag mas baskog nga layi, ang gobyerno nagplastar sang harvest control rules, mga rekitiso sa pagreport, vessel monitoring measures, mas istrikto nga penalidad sa mga paglapas, citizens' suit, anti-strategic lawsuit against public participation (SLAPP) kag iban pa nga mga regulasyon agud padayon nga maamligan sang dunang-manggad mapat-ud ang pangisdaan kag sa seguridad sa pagkaon.

Mga importante nga puntos sang pagligwat sa pagsupil sa iligal, wala mareport, kag wala mabantayan nga pagpangisda

Ang masunod ang importante nga puntos sang mga pagligwat:

- A. Pagpat-ud sang carrying capacity sang isa ka lugar kag ang kadamuon sang mga sakayan-dagat nga mahimo

tugutan nga magpangisda base sa reference points kag harvest control rules:

(1) Reference Point : Mga palatandaan nga nagatalana sang lebel sang pagpanginpulos, kahimtangan sang pagpangisda kag sang mga bayoholikal nga kinaiya nga ginagamit bilang standard sa tinutuyo nga pagtalana sang regulasyon. Ang mga reference point mahimo nga target ukon limit reference point: (a) ang limit amo ang lebel nga dapat likawan nga madangat, kag kun ang ini nga lebel madangat nagkahulungan nga sobra na ang pagpanginpulos sa pangisdaan; (b) ang target amo ang lebel nga dapat malab-ot kag mapabilin, kag ang amo nga lebel nagapatimaan nga ang pangisdaan ginagamit sa nagakaigo nga lebel.

(2) Harvest Control Rules : Mga partikular nga tikang, sa porma sang mga regulasyon, nga magasiguro nga ang target nga reference point madangat kag ang limit nga reference point malikawan. Ang halimbawa sining mga regulasyon amo ang paglimit sa pag-isyu sang mga lisensya, paglimit sa kadakuon sang mga lambat (mesh size), ukon pagdeklara sang closed season.

B. Mga Rekisito sa pagreport: Ang mga komersyal nga sakayan-pangisda ginamanduan nga maghimo sang listahan sang ila pang-adlaw-adlaw nga haw-as, nagkalaguba nga haw-as, mga hilikton sa pagpangisda (fishing effort), kag iban pa nga kasayuran sa pangisda kag pagpatigayon sini (pagbaligya, paghaboy, pagbalhin sa iban nga sakayan, kag iban pa), nga dapat magsunod sa pormas sang catch documentation system nga pagahimuon sang DA-BFAR. Ang ini nga mga impormasyon kinahanglan mareport sa DA-BFAR. Kun indi ini matuman, ang tag-iyia, operator, ukon ang opisyales sang sakayan mahimo silotan.

C. Pagbantay, Pagkontrol, kag Surveillance System (MCS): Ang mga sakayan-dagat sang munisipalidad, sakayan-dagat komersyal, kag sakayan-dagat nga nagapangisda sa malayo nga kadagatan (distant waters) ginamanduan nga magsunod sa mga tikang sa pagbantay sang mga sakayan nga ginapatumana sang DA. Ang ini nga mga sakayan kinahanglan magbutang sang vessel monitoring system agud magsunod kag magbantay sa posisyon, direksyon,

kag kadasigon sang mga sakayan sa kada oras sa tinutuyo nga magdumala sa fishing effort kag para man sa pagbantay sa mga nagapangisda (traceability).

D. Citizen's suit: Legal nga mga remedyo nga sakop sang kasuguan agud itib-ong ang kinamatarong sang mga pumuluyo nga magpakigbahin sa pagdesisyonal, pagpasanyog sang sibil kag politikal nga kinamatarong, kag pagpasiguro nga mapatuman ang kasuguan.

E. Tikang sa Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP): Ang mga tagpatuman sang layi kag mga pumuluyo nga nagaduso sa mga reforma sa pangisdaan mahimo maggamit sang depensa sang SLAPP sa mga ginpasaka nga kaso nga tuyo magpahog, magpugong, ukon magpaakig sa ila.

F. Dugang nga ginadumilian nga mga hilikton: Sa kabiligan may 21 ka ginadumilian nga mga hilikton nga nadugang sa Fisheries Code, kaangay sang wala mabantayan kag wala ma-report nga pagpangisda (unregulated kag unreported fishing). Ang ginadumilian nga mga hilikton nga nalista sa daan nga bersyon mas ginpasangkad ukon ginligwat. Halimbawa, ang iligal nga pagpangisda subong nagasakop na sang mga paglapas sang mga regulasyon sang Regional Fisheries Management Organization, kag mga kasuguan sang Iban pa nga mabaybayon nga mga pungsod (coastal states).

G. Mas mabug-at nga mga silot sa mga paglapas: Halimbawa ang mga multa nga mahimo maglab-ot tubtub 90 milyones ka pesos para sa wala mareport nga pagpangisda (unreported fishing). Sa idalom sang RA 8550, ang silot para sa wala mapahanugutan nga pagpangisda (unauthorized fishing) amu ang multa tubtub sa 10 ka libo ka pesos kag pagkonpeskar sang haw-as kag kagamitan sa pagpangisda. Sa idalom sang mga pagligwat, ang multa mahimo makadangat sa 10 ka milyon ka pisos, kag ang pina nagasakop sang pagkapreso sa sulod sang 6 ka bulan kag pagkonpeskar sang mga haw-as kag kagamitan sa pagpangisda.

H. Maluwas sa mga aksyon administratibo, ang tanan nga kaso nga na-angot sa paglapas sa Fisheries Code kag sa mga pagligwat sini napaaidalum sa Rules of Procedure for Environmental Cases.

⁵ Section 38, Rule 38.1.

⁶ Section 14.

⁷ Rule 4.1(s).

⁸ Section 138.

⁹ Section 139

¹⁰ Section 4(55).

¹¹ Section 89.

¹² Section 86.

¹³ Rule 86 as amended.

¹⁴ Section 138.

I. PANGUNA NGA MGA PROBISYON

Ano ang sakop sang implementasyon sang Fisheries Code kag sang mga pagligwat sini?

Ang kasuguan kag ang mga pagligwat sini mahimo ipatuman sa mga masunod:

1. 12 milya notikal (nautical miles) sa katubian sang Pilipinas
2. Katubian sa diin may gahum ang Pilipinas
3. Tanan nga manggad sa katubian kag pangisdaan, sa kadutaan man, sa baybayon, ukon sa kadagatan
4. Tanan nga kadutaan, pribado ukon pangpubliko, nga natigana sa aquaculture
5. 200 milya notikal sa sulod sang Exclusive Economic Zone (EEZ) kag continental shelf
6. Mga sakayan-dagat nga may bandera sang Pilipinas nga nagahimo sang ila mga hilikuton sa sulod sang mga lugar nga sakop sang gahum sang Regional Fisheries Management Organization (RFMO), sa malayo nga kadagatan, ukon sa katubian sang iban nga mabaybayon nga mga pungsod (coastal states)

San-o igapatuman ang kasuguan?

Ang mga pagligwat nahimo nga kasuguan sadtong Pebrero 27, 2015, kag ginpatuman sang Marso 23, 2015, matapos nga mabalhag sa isa ka peryodiko nga may malapnagon nga sirkulasyon.

Ano nga ahensya sang gobyerno ang may gahum, ekslusibo man ukon katimbang, tuhoy sa mga paglapas sa Fisheries Code kag sa mga pagligwat sini?

1. Regular nga korte sa mga kaso kriminal
2. Regular nga korte, Court of Appeals, Korte Suprema, kag iban pa nga quasi-administratibo nga ahensya para sa mga kaso sang mga pumuluyo kag iban pa nga mga kaso sibil
3. BFAR Adjudication Committee para sa mga kaso administratibo sa idalom sang naligwat nga Fisheries Code
4. Ang Office of the Ombudsman para sa salabton administratibo kag salabton kriminal sang mga opisyal publiko

II. PAGGAMIT KAG PAGDUMALA SA PANGISDAAN KAG MANGGAD-KATUBIAN (FISHERIES AND AQUATIC RESOURCES)

Sin-o ang nagahatag sang mga permit kag nagatalana sang mga balayran para sa lisensya sang mga sakayan kag iban pa nga mga sulukton angot sa pangisda?

Ang Department of Agriculture (DA), paagi sa Bureau of Fisheries and Aquatic Resources (BFAR), nagatalana sang mga balayran sa pag-arkila sang mga punungan sa mga lugar nga sakop sang Fishpond Lease Agreement (FLA), mga balayran sa lisensya para sa mga Commercial Fishing Vessel Licenses (CFVL), nagaplastar sang mga nagakaigo nga balayran angut sa pangisdaan kag nagahatag sang mga lisensya kag permit para sa mga gamit pangisdaan kag iban pa nga mga hilikuton-pangisdaan sa luwas sang katubian sang munisipalidad.

Ang syudad ukon ang munisipalidad ang nagatalana sang balayran kag iban pa nga mga sulukton angot sa pangisdaan kag nagahatag sang mga lisensya ukon permit para sa kagamitan sa pangisda kag sa iban pa nga hilikuton sa pangisdaan. Ang balayran sa lisensya para sa hilikuton sa pangisda ginapat-ud upod sang Fisheries kag Aquatic Resources Management Councils (FARMC).

Sa mga protected area, ang sekretaryo sang Department of Environment kag Natural Resources (DENR) ang nagatalana sang mga balayran, samtang ang Protected Area Management Board ang nagahatag sang mga permit sa pagpangisda.

May limit bala sa pag-isyu sang mga lisensya kag permit?

Huo, ang DA ang nagapat-ud kun pila ka lisensya kag permit sa pagpangisda ang mapaidalum sa harvest control rules kag reference points. Ang gobyerno lokal kag iban pa nga mga special management bodies ginahatagan man sang gahum sa pagtalana sang mga limitasyon sa pagpakig-angot sa BFAR.

Sin-o ang ginahatagan prayoridad sa pagsulod kag paggamit sang manggad-pangisdaan?

Ang mga taggamit sang manggad (resource users) sa lokal nga komunidad nga tupad sang ukon pinakalitip sa katubian sang munisipalidad amo ang ginahatagan sang

prayoridad sa paghatag sang mga lisensya kag permit para sa mga hilikuton sa pangisda.

Ang mga nagapanag-iya na sang CFVL may panguna nga kinamarotong sa hatagay sang lisensya basta wala sila sing rekord sang paglapas sa mga kondisyoness sang ilia lisensya, kag sila, sa tanan nga tion, santu sa carrying capacity sang kadagatan paagi sa harvest control rules kag iban pa nga forma sang fisheries management intervention.

Ano ang closed season?

"GINADILIAN ANG PAGPANGISDA SA SINI NGA TION."

Ang closed season amo ang tion kun san-o ang pagkuha sang nasaad nga mga sahi sang isda paagi sa nagakaigo nga kagamitan sa pagpangisda ukon sa nagakaigo nga pamaagi sa pagpangisda ginadumilian sa nasaad nga lugar sa katubigan sang Pilipinas.

Sin-o ang makadeklarar sang closed season?

1. Ang Sekretaryo mahimo magdeklarar sang closed season paagi sa isa ka pagpasayod sa publiko nga mabalhag sa indi magnubo sa duwa ka peryodiko nga may masangkad nga sirkulasyon ukon paagi sa mga ununsyo serbisyo publiko.

2. Ang LGU paagi sa konsultasyon sa FARMC sa tinutuyo nga amligan ang mga isda. Ang mga FARMC mahimo man magrekomendar sang closed season sa katubian sang munisipalidad, fisheries management kag iban pa nga mga lugar nga natigana para sa mga pumuluyo nga mangingisda.

¹⁶ Section 6.

¹⁷ Id.

¹⁸ Implementing Rules and Regulations of National

¹⁹ Integrated Protected Areas System Act (RA 7586),

²⁰ Rule 11.1.6.

²¹ RA 7586, Section 20.

²² Section 7 and Rule 7.1.

²³ Section 7 and Rule 7.3

²⁴ Rule 7.4.

III. PANGISDAAN SA MUNISIPALIDAD

Sin-o ang may gahum sa katubian sang munisipalidad?

Ang syudad ukon munisipalidad may gahum sa katubian sang munisipalidad. Sila ang responsible nga magpatuman sang mga masunod:

1. Magdumala, mag-amlig, magpasanyog, kag maghalong sa manggad-pangisdaan ukon katubian sa sulod sang katubian sang munisipalidad, kaupod sang FARMC
2. Magtukod sang Municipal Fisheries Ordinance, kaupod sang FARMC
3. Magpatuman sa tanan nga kasuguan, regulasyon, kag ordinansa sa pangisdaan

Ano nga mga lugar ang sakop sang katubian sang munisipalidad?

Mga sapa, linaw, kag katubian sa sulod sang banwa (inland bodies of water); kag ang kabug-usan sang kadagatan nga napatung-an sang duwa ka linya nga perpendikular sa baybay halin sa marka kun sa diin ang dulonan sang munisipalidad (boundary) nagadangat kun hunas, kag ikatlo nga linya nga nagaubay sa baybayon, upod ang mga isla, kag 15 kilometros halin sa amu nga baybay.

Paano mapat-ud sang duwa ka munisipalidad nga nahamtang sa mag-atubangay nga baybayon nga

napatung-an sang kadagatan nga indi maglab-ot sa 30 kilometros ang antad?

Kun ang duwa ka munisipalidad nahamtang sa mag-atubangay nga baybayon nga napatung-an sang kadagatan nga indi maglab-ot sa 30 kilometros ang antad, ang ikatlo nga linya ara sa tunga nga pareho ang kalyuon gikan sa baybay sang amu nga duwa ka munisipalidad.

Sin-o ang magahusay kun maglapawanay ang dulonan sang katubian sang munisipalidad kag magresulta sa konpliko sa paggamit sang amo nga manggad-katubian?

Ang gobyernon sang syudad ukon munisipalidad magatugot sa paghusay sang DA-BFAR kaupod ang National FARMC, lokal nga FARMC, kag mga stakeholders agud maresolbar ang konpliko.

Ano ang indi sakop sa katubian sang munisipalidad?

Ang tubig-kadagatan, seascapes, fishing reserves, sapa, linaw, iban pa nga katubian sa sulod sang kadutaan (inland bodies of water) kag hunasan (tidal waters) sa sulod sang munisipalidad nga nasakop sang protected areas suno sa depinisyon sang National Integrated Protected Areas System Act (Republic Act No. 7586).

Ano ang responsibilidad sang syudad ukon munisipalidad sa mga katubian nga sakop sang National Integrated Protected Areas System (NIPAS)?

Ang munisipalidad ukon ang syudad nagapakigbahin sa protected area management paagi sa representasyon sa Protected Area Management

²⁴ Section 4(8).

²⁵ Section 9.

²⁶ Id.

²⁷ Section 16.

²⁸ Section 4(66).

²⁹ Section 4(66).

³⁰ Rule 16.4.

³¹ Section 4(66).

³² RA 7586, section 11.

³³ RA 7160, section 16.

Board: Isa ka tiglawas halin sa gobyerno-munisipal kag isa halin sa barangay. Dugang pa, ang munisipalidad kag ang syudad amu man ang tagpatuman sang mga environmental law sa mga protected areas nga sakop sang ila territoryo agud magpasanyog sang kaayuhan sang kadam-an (general welfare).

Ano ang mangin-unod sang Municipal Fisheries Ordinance?

Ang isa ka simple nga Municipal Fisheries Ordinance (MFO) kinahanglan magtalana sang dulonan sang katubian sang munisipalidad, magtalana sang mga regulasyon sa paghatag sang lisensya kag permit para sa mga hilikuton sa pangisdaan, pati na ang kadamuon sang mga lisensya kag permit nga mahimo ihatag, nga nagatuman sa Harvest Control Rules kag reference points nga mahimo sundon para sa katubian sang munisipalidad.

Sin-o ang ginapahanugutan maggamit sang katubian sang munisipalidad para sa hilikuton sa pagpangisda?

Ang mga rehistrado nga mangingisda kag ang ila mga organisasyon mahimo maggamit sang kadagatan sang munisipalidad para sa ila mga hilikuton sa pagpangisda.

San-o ginapahanugtan ang commercial fishing sa sulod sang kadagatan sang banwa?

Ang LGU mahimo magpahanugot sang pangisda komersyal sa sulod sang katubian sang munisipalidad paagi sa ordinansa sa idalom sang masunod nga mga kondisyon:

1. Mga magagmay tubtob sa kasarangan ang kadakuon nga mga komersyal nga sakyan-pangisda lang ang tugutan nga magpangisda sa katubian sang munisipalidad;
2. Ang mga sakayan mahimo gid lang magpangisda sa

sulod sang kadagatan 10.1 asta sa 15 ka kilometro ang kalayuon halin sa baybayon

3. Wala sing pangisda-komersyal sa kadagatan nga manubo sa 7 ka dupa ang kadalumon;

4. Kinahanglan nga ang mga paagi kag kagamitan sa pagpangisda indi iligal;

5. Kinahanglan nga may natuman na nga konsultasyon sa Municipal ukon City FARMC paagi sa public hearing;

6. Kinahanglan ang sakayan nga nagaparehistro, pati na ang tag-iya, ang employer, kapitan kag ang mga tinawo masertipikan sang nagakaigo nga ahensya nga wala nakalapas sang sini nga Code, mga environmental kag iban pa nga naangot nga kasuguan.

Ugaling ang LGU ang ginamanduan nga magtukod sang Harvest Control Rules sa sulod sang katubian sang munisipalidad. Bilang resulta, ang pangisda-komersyal sa sulod sang katubian-munisipal mapaidalum sa kabug-usan nga carrying capacity sang amu nga lugar. Kun ini malapawan, ang aktibidades sa pagpangisda mahimo nga limitahan ukon untaton ang paghatag sang mga bag-o nga lisensya.

Paano ginapat-ud kun sin-o sa mga pumuluyo nga mangingisda ang may prayoridad sa paggamit?

Ang lista sang mga mangingisda sang munisipalidad (Registry of Municipal Fisherfolk) ang gamiton sa pagpili kun sin-o sa mga mangingisda ang hatagan sang prayoridad sa paggamit sang kadagatan sa pagpangisda ukon sa paghimo sang sa mga hilikuton pangisdaan. Ang FARMC kinahanglan man maghatag sa LGU sang listahan sang mga prayoridad para sa amo sini nga konsiderasyon.

³⁴ Section 16.1.

³⁵ Section 18.

³⁶ *Id.*

³⁷ Rule 8.4.

IV. MGA BAG-O NGA REKISITO SA PANGISDA KOMERSYAL

Ano ang mga kinamatarong kag benepisyo sang mga mangingisda kag mga trabahador sa pangisdaan?

©OCEANA/Oggie Ramos

Ang mga mangingisda sang munisipalidad kag ang mga trabahador sa pangisdaan may masunod nga kinamatarung kag benepisyo:

1. Ang mga mangingisda nga pumuluyo sang banwa kag ang ila mga organisasyon paghatagan prayoridad sa paggamit sang katubian-pangisdaan sang munisipalidad kag iban pa sini nga mga markado nga lugar pangisdaan.
2. Ang Departamento kag ang LGU magahatag sang suporta sa mga mangingisda sang munisipalidad paagi sa teknolohiya kag research, pautang, bulig sa produksyon kag sa pagbaligya, kag iban pa nga serbisyo.
3. Ang mga trabahador sa pangisdaan may mga pribilehiyo sa idalom sang Labor Code, Social Security System, kag iban pa nga mga benepisyo sa idalom sang iban pa nga mga kasuguan. Ang mga trabahador sa pangisdaan nga sakay sa mga sakayan-pangisdaan kag nagapakigbahin sa mga hilikuton-pangisdaan sakop sang Philippine Labor Code.

Ilegal nga commercial fishing sa Tañon Strait ©OCEANA/Edward Lorenzo

Ano ang mga pagsulundan sa renewal sang Commercial Fishing Vessel License (CVFL)?

Depende sa Harvest Control Rules nga nahamtang sa oras sang pagsumite sang aplikasyon, ang masunod nga pagsulundan ang pagasundun sa pag-renew sang CVFL:

1. Bag-o mag-expire ang CVFL, ang tag-iya sang lisensya magapadulong sa DA-BFAR Regional Office agud mag-renew sang lisensya kag maga-request sang inspeksyon sang sakayan-pangisda.
2. Sa oras nga mabaton ang Inspection Report, ang tag-iya sang lisensya magasumite sang mga rekisito sa renewal kag magabayad sang balayran sa lisensya.
3. Ang DA-BFAR Regional Office magausisa sa aplikasyon para sa renewal.
4. Ang mga tag-iya sang lisensya nga nga wala pa makapa-renew sang ila CFVL 6 ka adlaw antes ini mag-expire mahimo pa mag-apply para sa renewal.

Ano ang mga rekisito sa pagpangisda sa malayo nga kadagatan (distant water fishing)?

Ang mga sakayan-pangisda nga rehistrado sa Pilipinas nga nagasulod sa pagpangisda sa malayo nga kadagatan (distant water fishing) kinahanglan magsunod sa masunod nga mga rekisito:

1. Rekisito sa kaluwasan (safety), tinawo (manning)

³⁸ Rule 19.3.

³⁹ Section 19.

⁴⁰ Section 21.

⁴¹ Section 24.

⁴² Section 25.

⁴³ Rule 30.1.

kag iban pa nga gintalana sang Philippine Coast Guard, Maritime Industry Authority, kag iban pa nga ahensya nga may labot diri

2. Fishing permit, gear license, kag iban pa nga mga clearance halin sa DA

3. Mga rekisito sa pag-monitor, control, kag surveillance, mga tikang sa pag-amlig kag pagdumala (conservation kag management measures), kag fishing access conditions sang DA, RFMO, kag iban pa nga mabaybayon nga mga pungsod (coastal states)

Ang haw-as bala nga nakuha halin sa malayo nga kadagatan pagapatungan man sang buwis sa importasyon (import taxes)?

Indi. Ang haw-as nga nakuha sang sakayan-pangisda nga rehistrado sa Pilipinas ginakabig nga nakuha sa kadagatan sang Pilipinas kag indi dapat patungan sang buwis sa importasyon sa oras nga ini makadangat na sa mga bagsakan kag fishing ports sa Pilipinas.

Ano ang mga rekisito sa pagreport sang mga komersyal nga sakayan-pangisda?

Ang mga komersyal nga sakayan-pangisda ginamanduan nga maghimo sang daily record ukon pang-adlaw-adlaw nga listahan sang haw-as kag sang nagkalaguba nga isda; landing points; kantidad kag balor sang ila haw-as; ang haw-as nga ginhalin sa pihak nga sakayan dagat para sa transshipment (offloaded), pagbaligya, kag iban pa nga disposal; nga nagakinahanglan sang sertipikasyon sang kapitan kag isumite sa BFAR.

Ano ang CDS?

Ini nagatumod sa Catch Documentation System (ukon sistema sa paglista sang haw-as) nga dapat

tumanon ukon sundun sang mga komersyal nga sakayan-pangisda sa paglista sang ila haw-as. Ang ini nga sistema sa subong padayon pa nga ginahimo sang DA-BFAR.

Sin-o ang indi sakop sang Catch Documentation System?

Ang mga mangingisda nga nagapangisda para lang sa ila pang-adlaw-adlaw nga kinahanglanon (subsistence fishers) indi kinahanglan maggamit sang Catch Documentation System.

San-o ginakinahanglan ang transshipment authorization?

Ang pagsaylo sang haw-as sa iban nga sakayan-dagat (transshipment) sang sakayan-dagat nga may bandera sang Pilipinas sa sagwa sang katubian nga guwa sa gahum ukon hurisdiksyon sang pungsod nagakinahanglan sang transshipment authorization gikan sa DA-BFAR.

Sa ano nga tion indi kinahanglan ang transshipment authorization?

Indi ini kinahanglan sa masunod nga mga tion:

1. Sa group seining ukon iban pa nga net-to-hatch operationnga may pagbalhin sang haw-as halin sa lambat sang sakayan nga nagdakop (catcher vessel) pakadto sa suludlan sang sakayan-kalargahan (carrier vessel);

2. Sa kaso sang emerhensiya sa diin kinahanglan magluwas sang kabuhi ukon propriedad; sa amu sini nga kaso ang simple nga paghatag sang pahibalo mabaton na.

⁴⁴ Section 12.

⁴⁵ Id.

⁴⁶ Section 38.

⁴⁷ Rule 38.1.

⁴⁸ Id.

⁴⁹ Rule 42.2.

⁵⁰ Id.

⁵¹ Section 86.

V. MGA GINADUMILI-AN NGA HILIKUTON

A. Mga bag-o nga paglapas

1. Pagpakigbahin sa mga ginadumilian nga mga hilikuton sa pangisda

1.1. Sobra nga pagpanginpulos ukon pagpamuad sa isda, similiya, ukon sang iban pa nga produkto sa pangisdaan nga wala sing lisensya, arkila, ukon permit

1.2. Pagtukod kag paggamit sang mga koral sang isda, siud, fish pens kag fish cages ukon mga punong nga wala sing lisensya, arkila, ukon permit

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P500,000 tubtob P1 ka milyon	6 ka bulan
Pagguba sang istruktura sa gastos sang nakahimo sang sala	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
Pag-rehabilitate ukon pagkay-o sang apektado nga lugar	Pagguba sang istruktura
Pagkonpiskar sang stocks	Pag-rehabilitate ukon pagkay-o sang apektado nga lugar
	Pagkonpiskar sang stocks

Presumpsyon: Ang sin-o man nga tawo nga nagasulod sa mga namitlang nga mga hilikuton nga wala sing lisensya ukon permit nagakahulugan nga naga-komiter sang wala-pahanugot nga hilikuton sa pangisdaan.

Ang presumpsyon indi mahulog sa masunod nga tinion:

1. Ang kagamitan sang sakayan wala nagamit sa pagpangisda ukon mahanda agud gamiton sa pagpangisda;
2. Ang mga sea kag net trials nga napahanugutan kag ginadumala sang BFAR Central Office kag Regional Offices.

2. Pagpangisda sa Malayo nga Kadagatan (Distant Water Fishing) nga wala sing permit

2.2. Pagpangisda sa kalalawran (high seas), sa kadagatan sa sulod sang territoryo sang pungsod (territorial seas), kadagatan nga napalibot sa mga isla sang archipelago (archipelagic waters), kag Exclusive Economic Zones sang iban nga mga pungsod gamit ang sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas nga wala sing fishing permit halin sa DA kag pahanugot gikan sa mabaybayon nga pungsod (coastal state).

2.3. Paghimo sang buluhaton nga nagalapas sa mga kondisyon sang fishing permit

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan	6 ka bulan
Multa nga lima ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang mga kantidad nga nasambit sa idalom, kun sa diin ang mas mataas:	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
2 tubtub 9 ka milyon para sa small-scale commercial fishing vessel (CFV)	Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan
10 tubtub 15 ka milyon para sa medium-scale CFV	
16 tubtub 45 ka milyon para sa large-scale CFV	

©OCEANA/Edward Lorenzo

Presumpsyon : Ang bisan sin-o nga tawo nga madakpan nga may fishing gear ukon nagagamit sang sakayan-pangisda sa nasambit nga mga lugar nga wala sing fishing permit halin sa DA ukon pahanugot halin sa mabaybayon nga pungsod (coastal state) nagakahulugan nga sya nagalapas sang sini nga probisyon.

Sin-o ang may salabton sa sini nga paglapas?

Ang tag-iya, ang operator, kag ang tatlo ka pinakamataas nga mga opisyal sang sakayan-pangisda ang may salabton sa amu nga paglapas.

3. Wala mareport nga pagpangisda (Unreported fishing)

Ang indi pagsunod sa mga rekitiso sa pagreport kaangay sang:

1. Record sang haw-as kag transmittal nga ginasumite bisan ano nga oras pangayon sang otorisado nga fisheries officer
2. Report sang balor kag naguba nga haw-as sa pagdungka sa puerto
3. Indi husto nga pagreport sang mga hilikuton pagpangisda

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga katupong ang balor sa dakop nga isda ukon ang kantidad nga nasambit sa idalom, kun diin ang mas mataas:	6 ka bulan; kag
P5,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad kun ang maysala indi makabayad sang multa	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
P100,000 para sa small-scale CFV	Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan
P200,000 para sa medium-scale CFV	
P500,000 para sa large-scale CFV	

4. Wala ma-report nga pagpangisda nga ginbuhat sa katubian guwa sa gahum sang pungsod

5. Indi husto nga pagreport sang mga hilikuton sa pagpangisda sa Regional Fishing Management Organization

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga lima ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang kantidad nga nasambit sa idalom, kun diin ang mas mataas:	6 ka bulan; kag
P2 ka milyon tubtub P9 ka milyon para sa small-scale CFV	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
P10 ka milyon tubtub P15 ka milyon para sa medium-scale CFV	Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan
P16 ka milyon tubtub P45 ka milyon para sa large-scale CFV	

Sin-o ang may salabton sa amu nga mga paglapas?

Ang tag-iya, ang operator, kag ang tatlo ka pinakamataas nga opisyal sang sakayan-pangisda ang Ang tag-iya, ang operator, kag ang tatlo ka pinakamataas nga opisyal sang sakayan ang may salabton sa amu nga paglapas.

Ano ang Regional Fishing Management Organization (RFMO)?

Isa ini ka multilateral nga organisasyon (ginapasakupan sang madamo nga partido), nga nagapakig-angot kag nagatukod sang mga tikang sa pag-amlig kag pagdumala sang

⁵⁵ *Id.*

⁵⁶ *Id.*

⁵⁷ Section 89.

⁵⁸ Rule 38.2.

⁵⁹ Rule 38.3.

⁶⁰ Section 4 (88).

stock sang migratory nga mga isda, stock sang isda nga nahamtang sa mga dulonan sang national fisheries management kag sang iban pa nga sahi sang isda nga makita sa kalalawran. Ang masunod mga halimbawa sang natukod na nga mga RFMOs:

- International Commission for Conservation of Atlantic Tunas (ICCAT)
- Western and Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC)
- Indian Ocean Tuna Commission (IOTC)

4. Wala mabantayan nga pagpangisda (Unregulated Fishing)

- 4.1. Mga mangingisda ukon trabahador nga nagaobra sa isa ka indi rehistrado nga sakayan-pangisda
- 4.2. Korporasyon ukon negosyo nga nagapatikang sang isa ka indi rehistrado nga sakayan-pangisda
- 4.3. Mga sakayan nga nagapanagat nga wala sang ginadala nga pungsod apang ginapadalagan kag ginagamit sang Pilipino ukon korporasyon nga Pilipino
- 4.4. Sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas nga nagapangisda sa mga lugar nga ginadumalaan sang RFMOs nga indi kabahin ang Pilipinas
- 4.5. Sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas nga nagapangisda sa mga lugar nga may kadambalan sang mga sahi sang isda (fish stock) sa diin wala sang ginapatuman nga mga tikang sa pagdumala sang pagpangisda (conservation and management measures).

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>Multa nga tupong ang balor sa sang dakop nga isda ukon ang kantidad nga namitlang sa idalum, kun diin ang mas mataas: P5,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad, ukon serbisyo sa komunidad kun ang maysala indi makabayad sang multa P100,000 para sa small-scale CFV P200,000 para sa medium-scale CFV P500,000 para sa large-scale CFV</p>	<p>6 ka bulan; kag</p> <p>Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan</p>

Ang multa mas mataas kun ginbuhat sa katubian sa luwas sang gahum sang pungsod:

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>Multa nga lima ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang mga kantidad nga namitlang sa idalom, kun sa diin ang mas mataas: P2 ka milyon tubtub 9 ka milyon para sa small-scale CFV P10 ka milyon tubtub 15 ka milyon para sa medium-scale CFV P16 ka milyon tubtub 45 ka milyon para sa large-scale CFV</p>	<p>6 ka bulan multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan</p>

⁶¹ Section 89.

⁶² Section 4 (88).

⁶³ *Id.*

⁶⁴ Section 4(77).

⁶⁵ Section 90.

Sin-o ang may salabton nga silot administratibo?

Ang tag-iya, operator, kag ang tatlo ka opisyales sang sakayan-pangisda nga may pinakataas nga ranggo ang may salabton nga silot administratibo

Sin-o ang may salabton nga silot kriminal?

Ang tatlo ka opisyales sang sakayan-pangisda nga may pinakataas nga ranggo ang may salabton nga silot kriminal.

Paglapas sa Harvest Control Rules

5.1. Pagpangisda nga nagalapas sa Harvest Control Rules

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan sa pangisda	6 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka tuig
Pagkabawi sang lisensya	Multa nga doble sang multa-administratibo
Multa nga tatlo ka pilo ang balor sa ila haw-as ukon P20,000 para sa pagpangisda sa katubian sang munisipalidad, kun diin ang may mas taas nga balor; serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa	Pagkonspiskar sang haw-as kag sang kagamitan sa pangisda
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P100,000, kun diin ang mas mataas, para sa small-scale CFV	Pagkabawi sang lisensya
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon 1 ka milyon, kun diin ang mas mataas, para sa medium-scale CFV	
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P5 ka milyon, kun diin ang mas mataas, para sa large-scale CFV	

Ano ang Harvest Control Rules para sa Target Reference Points?

Ang Harvest Control Rules para sa Target Reference Points igatukod pa lang sang DA-BFAR.

Ano ang mga Harvest Control Rules para sa Limit Reference Points?

Kun madangat ang Limit Reference Points, igapatuman ang masunod nga Harvest Control Rules:

1. Paglimita sa hilikuton sa pagpangisda (fishing effort) – Ang mga hilikuton sa pagpangisda sa kada pagpangisda kinahanglan magpabilin sa napat-ud nga lebel, kag wala sing dugang nga lisensya nga mahimo i-isyu
2. Pagpat-ud sang priority access sang renewal sang mga lisensya – ang mga

⁷² Section 90.

⁷³ *Id.*

⁷⁴ Section 106.

tag-iya sang lisensya sang CVFL nga maid-id nga nagasumite sang ila catch report pagahatagan sang priority access sa mga lugar-pangisdaan paagi sa pag-renew sang ila mga lisensya; luwas kun sila ang napamatud-an nga may mga dako nga paglapas

3. Pagdeklarar sang closed season

4. Pagbuhin paagi sa attrition – kun ang manggad-katubian yara na sa kritikal nga lebel, ang mga sakayan nga nadekomisyon indi na mahimo pagbayluhan

5. Iban pa nga mga tikang

6. Mga paglapas sa Safety Standards

6.1. Ang tag-iya kag ang kapitan sang isa ka komersyal nga sakayan-pangisda nga nagapangisda indi makapapakita sang pruweba sang ila pagsunod sa mga safety standards sa tion nga ginsukot sang mga otoridad

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Multa nga P100,000	1 ka bulan kag isa ka adlaw tubtub 6 ka bulan
Pagsuspinde ukon pagkansela sang permit ukon lisensya	Multa nga doble ang balor sa multa-administrativo
Pag-impound ukon paghunong sang sakayan tubtub masunod ang safety standard	Pagsuspinde ukon pagkansela sang permit ukon lisensya
	Pag-impound sang sakayan tubtub masunod ang safety standard

Mahimo bala nga magpadayon sa pagpangisda ang nadakop nga sakayan-pangisda?

Indi. Pagkadakop, ang sakayan-pangisda pagaupdan sa pinakalapit nga puwerto ukon landing point kag punggan sa pagpadayon sa pagpangisda.

7. Paglapas sa Good Aquaculture Practice

7.1 Ang indi pagsunod sang tag-iya ukon operator sa good aquaculture standards kag pag-adoptar sang ginakinahannglan nga mga remedial measures sa pihak sang ila pagbaton sang written notice babin sa amo nga paglapas, kag ang paglapas magaresulta sa:

- a. Pagkamatay sang 50% sang cultured fish stocks sa isa ka aquaculture zone nga nalakipan sang mga nagatulupad nga mga punungan nga ginapanag-iyahan sang lain-lain nga mga indibidwal
- b. Pagkahilo sa wild fish population

⁷² Section 90.

⁷³ Id.

⁷⁴ Section 106.

- c. Malapnagon alapad nga paglatnanay ukon paglapta sang mga peste kag mga sakit; ukon
- d. Aquatic pollution ukon paghigko sang katubian

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P10,000 tubtub P100,000 kada adlaw asta mag-untat ang paglapas kag mabayaran ang mga pina	3 ka tuig Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo

8. Pamalabag sa Fishery Law Enforcer

- 8.1. Pag-atake, pagpamatok, pagpamahog, paggamo, pagpasilabot ukon pagpugong sa fishery law enforcement officer, otorisado nga inspektor ukon observer, ang deputized fishwarden sang LGU, ukon mga nagasunod sa kasuguan nga mga opisyales sang gobyerno, sap ag-obra sang ila mga katungdanan.
- 8.2. Ang sin-o man nga tawo nga wala nagapahanugot sa otorisado nga opisyal ukon observer nga mag-obra sang ila ligal nga mga ulubrahon ginakabig nga nagapamalabag sa sina nga opisyal ukon tawo.

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P1 ka milyon para sa mga sakayan-pangisda nga nagapangisda sa sulod sang katubian sang Pilipinas; ukon P2 ka milyon para as mga sakayan-pangisda nga	6 ka bulan tubtub 2 ka tuig Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkansela sang lisensya ukon permit

9. Paglapas sa Fisheries Observer Coverage

- 9.1. Sakayan para sa pangisda sa malayo nga kadagatan nga nagalayag nga wala sing upod nga fisheries observer
- 9.2. Komersyal nga sakayan-pangisda nga naglayag nga wala sing upod nga fisheries observer

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P500,000 Pagkonspiskar sang haw-as kag kagamitan	1 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka bulan Multa nga doble ang balor sa silot administratibo Pagkonspiskar sang haw-as Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya

⁷⁵ Rule 8.2.

⁷⁶ Section 108.

⁷⁷ Section 108.

⁷⁸ Section 112.

⁷⁹ Rule 112.1

⁸⁰ Rule 112.1

⁸¹ Section 115.

Ano ang fisheries observer?

Isa ka tawo nga ginhataagan otoridad sang gobyerno ukon sa idalum sang Regional Observer Program sang Regional Fisheries Management Organization, agud magtipon sang mga datos nga syentipiko, teknikal, ukon iban pa nga may kahilabtan sa pagpangisda.

San-o igapatuman ang ini nga probisyon?

Ang pagpatuman kag ang sakop sini nagadepende sa kadakuon kag sahi sang sakayan kaangay sa mga masunod:

KABUG-ATON SANG SAKAYAN (VESSEL TONNAGE)/SAHI SANG SAKAYAN (TYPE OF VESSEL)	NATALANA NGA PAGPATUMAN MAGHALIN SA PAGBALHAG SANG IRR	BAYAD SA OBSERVER (SA PHILIPPINE PESO)
Mas mataas sa 500 GT	Sa sulod sang 6 ka bulan	P1,200.00
300 tubtub 499 GT	Matapos ang 1 ka tuig	P1,000.00
200.01 tubtub 299 GT	Matapos ang 2 ka tuig	P1,000.00
Domestic purse seine kag mga ring net catcher vessels nga nagapangisda sang tuna kag iban pa nga sahi nga kaangay sang tuna	Sa sulod sang FAD closure period	P1,200.00

10. Indi pagsunod sa mga pagsulundan sang Pwerto Estado (Port State Measures)

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Indi pagpasa sang fish catch report matapos nga ang pangayaw nga sakayan-pangisda ginpahanugutan sang entry	Ang Sec. 117 wala direkta nga nagatalana sing silot ukon multa para sa sini nga paglapas, apang ang silot sa idalom sang wala mareport nga pagpangisda (unreported fishing) mahimo nga gamiton	
Indi pagtuman sa iban pa nga regulasyon sa port state measures nga ginapatuman sang DA	P100,000 tubtub P5 ka milyon	

⁸² Section 116.

⁸³ Section 4 (35).

⁸⁴ Rule 116.1.

⁸⁵ Section 117.

⁸⁶ Sec. 80.

⁸⁷ Section 117.

Ano ang rekisito para sa pangayaw nga sakayan-pangisda nga nagapangayo sing pahanugot nga makasulod sa isa ka puerto sa Pilipinas?

Ang isa ka sakayan-pangisda nagakinahanglan maghatag sang pahibalo 24 oras bag-o ini magsulod sa isa ka puerto sa Pilipinas.

Ano ang matabo kun may pagkapaslaw sang paglapas sa pagtuman sang pagsulundan sa 24-hour notice?

Mahimo nga indi pag-ihatag ang pahanugot sa pagsulod ukon paggamit sang puerto, kag ang sakayan mahimo inspektaron ukon i-impound.

11. Paglapas sa Pagsulundan sa Pag-amlig kag Pagdumala (Conservation and Management Rules)

11.1. Wala pagtuman sa mga tikang sa pag-amlig kag pagdumala (conservation and management measures) suno sa kasuguan kag mga regulasyon nga ginapatuman sang DA, mga resolusyon sang RFMO, kag kasauguan pamaybayon sang pungsod (state coastal laws).

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiskar sang haw-as	6 ka bulan
Suspensyon ukon pagkansela sa lisensya ukon permit	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
Multa nga doble ang balor sa haw-as ukon ang kantidad nga namitlang sa idalom, kun diin ang mas mataas:	Pagkonpiska sang haw-as
P20,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad kun indi mabayaran ang multa	Pagsuspindi ukon pagkansela sang lisensya
P1 ka milyon para sa small-scale CFV	
P2.5 ka milyon para sa medium-scale CFV	
P5 ka milyon para sa large-scale CFV	

12. Indi pagtuman sa mga Pagsulundan sa Pagbantay sang mga Sakayan (Vessel Monitoring Measures)

12.1. Pagpangisda nga wala pagtuman sa vessel monitoring measures nga ginapatuman sang DA

⁸⁸ *Id.*

⁸⁹ Section 118.

⁹⁰ Section 119.

12.2. Gintuyo nga pagkuti, sang switch, ukon indi pagpaandar sa vessel monitoring system

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>Pagkonpiskar sa haw-as</p> <p>Pagsuspindi ukon pagbawi sa lisensya</p> <p>Multa nga doble ang balor sang haw-as ukon ang kantidad nga nabutang sa idalom, kun diin ang mas mataas:</p> <p>P10,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa;</p> <p>P250,000.00 para sa small-scale CFV</p> <p>P500,000.00 para sa medium-scale CFV</p> <p>2.5 ka milyon para sa large-scale CFV</p> <p>Sa mga paglapas nga nahimo sa katubian sagwa sang gahum sang pungsod, ang multa katupong sang 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon doble sang kantidad sa ibabaw, kun diin ang mas mataas</p>	<p>6 ka bulan tubtub 2 ka tuig</p> <p>Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo</p> <p>Pagkonpiska sang haw-as</p> <p>Pagsuspinde ukon pagbawi sang lisensya</p>

Eksepsyon: Para sa mga sakayan nga nagahiwat sang mga buluhaton sa katubian sang Pilipinas, ang catcher vessel lang nga nasambit ang sakop sang sini nga reksito.

Sin-o ang may salabton administratibo?

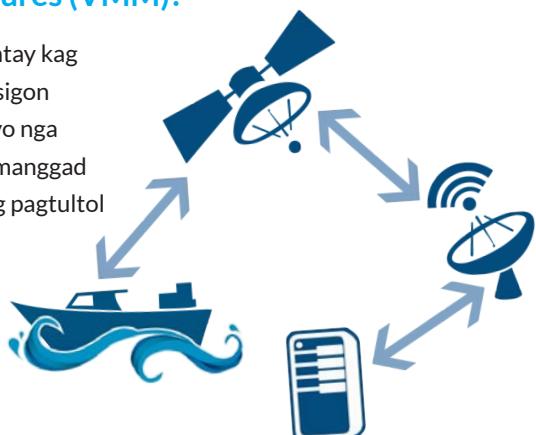
Ang tag-iya sang sakayan kag master ukon ang sin-o man nga tawo nga nagatindog para sa tag-iya sang sakayan ang may salabton nga silot.

Sin-o ang may salabton kriminal?

Ang master ukon ang sin-o man nga tawo nga nagatindog para sa tag-iya sang sakayan ang may salabton nga silot kriminal.

Ano ang Vessel Monitoring Measures (VMM)?

Ini isa ka metodo nga ginagamit agud magbantay kag magmonitor sa position, direksyon, kag kadasigon sang sakayan sa bisan ano nga oras sa tinutuyo nga magmanehar sang pagpangisda kag dunang-manggad sa pangisdaan kag para man sa pagbantay kag pagtultol sa mga sakayan-pangisda (traceability).

⁹¹ Section 119.

⁹² Id.

⁹³ Id.

Ano ang Vessel Monitoring System (VMS)?

Ini isa ka satellite-based nga sistema nga ginagamit agud magbantay kag magmonitor sang posisyon, direksyon, kag kadasigon sang sakayan sa bisan ano nga oras sa tinutuyo nga magdumala sang pagpangisda kag dunang-manggad sa pangisdaan kag para man sa pagbantay kag pagtultol sa mga sakayan-pangisda (traceability). Ang isa ka halimbawa sini amo ang Automatic Location Communicator (ALC).

Ano nga mga sakayan ang sakop sang VMM?

Ini ginapatuman sa mga sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas nga nagapangisda sa sulod kag guwa sang katubian sang Pilipinas:

1. Ang tanan nga lisensyado nga commercial catcher kag carrier vessel nga may bandera sang Pilipinas nga nagapangisda sa luwas sang pungsod kinahanglan butangan sang two-way Automatic Location Communicator (ALC).
2. Para sa mga catcher vessels nga nagahiwat sang buluhaton sa katubian sang Pilipinas, ang pagpatuman sang VMM pagapat-udon sa pakigkonsultasyon sa mga stakeholders.

Ano ang Automatic Location Communicator (ALC)?

Ang ALC ukon Mobile Tracking-Transceiver Unit sa isa ka tracking device nga aprubado sang BFAR nga igabutang sa mga sakayan-pangisda nga nagagamit sang satellite navigation kag communications system para sa tuyo nga pagpasa sang impormasyon tuhoy sa posisyon sang sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas, ang mga hilikuton pangisda sini (fishing activity), kag iban pa nga mga buluhaton sang sakayan (vessel activity).

San-o igapatuman ang mga rekisito para sa VMS?

Ang rekisito sa VMM ginapatuman sa mga catcher commercial fishing vessels nga may bug-at nga 30 GT kag mas mataas nga nagapangisda sa katubian sang Pilipinas base sa masunod nga schedule:

⁹⁴ Rule 4.1 (r).

⁹⁵ Rule 4.1 (t).

⁹⁶ Rule 119.1.

⁹⁷ Rule 4.1 (b).

⁹⁸ Rule 192.

Kabug-atun sang sakayan (Vessel tonnage)	Schedule sang Implementasyon halin sa pagpatuman sang IRR
Mataas sa 200 GT	Sa sulod sang 6 ka bulan
150 tubtub GT	Sa sulod sang 1 ka tuig
100 tubtub GT	Sa sulod sang 2 ka tuig
50 tubtub ⁹⁹ GT	Sa sulod sang 3 ka tuig
30 tubtub 49 GT	Sa sulod sang 4 ka tuig

Sa sulod sang isa ka tuig maghalin sa Setyembre 2015, ang BFAR magapat-ud sang nagakaigo nga teknolohiya para sa VMM kag sang schedule nga magasakop sang mga sakayan nga wala nasakop sa schedule sa babaw.

13. Paghimo, Pag-import, Pag-convert sang Sakayan-pangisda ukon sang mga Kagamitan nga Wala sing Permit

13.1. Paghimo ukon pag-import sang sakayan-pangisda ukon kagamitan ukon pag-convert sang iban nga sakayan sa sakayan-pangisda nga wala sing permit halin sa DA

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P50,000 para sa small-scale CFV	1 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka bulan
P500,000 para sa medium-scale CFV	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
P2.5 ka milyon para sa large-scale CFV	

14. Indi lisensyado nga kagamitan (Unlicensed Gear)

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Paggamit sang kagamitan sa pangisda ukon metodo sa pangisda komersyal nga wala sing lisensya	P200,000 tubtub P500,000 kada gamit	P400,000 tubtub P1 ka milyon

⁹⁹ Id.

¹⁰⁰ Section 120.

¹⁰¹ Section 121.

15. Pagpeke, Pagtago, ukon Pag-ilis sang mga Marka, Pagkakilal-an (Identity), ukon Rehistrasyon sang mga Sakayan

15.1. Pagpeke, pagtago sang pagkakilal-an sang sakayan ukon kakulangan sa pagparehistro

15.2. Pag-ilis sa mga marka sang sakayan, pagkakilal-an ukon rehistrasyon

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiska sang catch	2 tubtub 6 ka tuig
Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo;
P10,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad kun indi mabayaran ang multa	Pagkonpiska sang haw-as
P100,000 para sa small-scale CFV	Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya
P1 ka milyon para sa medium-scale CFV	
5 ka milyon para sa large-scale CFV	
Sa kaso sang paglapas sang distant water CFV, ang multa doble ang balor sa mga kantidad nga namitlang sa ibabaw sa babaw	

16. Pagtago, pag-ilis, ukon pagdula sang ebidensya

16.1 Pagtago, pag-ilis, ukon paghaboy sang ebidensya angot sa imbestigasyon sa isa ka paglapas

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya	5 tubtub 10 ka tuig
P10,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad kun indi mabayaran ang multa	Multa nga doble ang balor sang silot administratibo
P100,000 para sa small-scale CFV	Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya
P1 ka milyon para sa medium-scale CFV	
P5 ka milyon para sa large-scale CFV	
Mangin doble ang balor kun ang paglapas ginhimo sang isa ka distant water CFV	

¹⁰² Section 122

¹⁰³ Section 123

¹⁰⁴ Section 124

¹⁰⁵ Section 125

17. Wala pagsunod sa pagsulundan sa Requirements on Introduction of Foreign or Exotic Aquatic Species

17.1. Pag-import, pagpasulod, ukon pagpamuad sang foreign ukon exotic aquatic species nga wala nakahimo sang risk analysis kag wala sing pahanugot gikan sa DA

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>P200,000 tubtub P6 ka milyon</p> <p>Pagkonpiskar kag pagguba sang foreign ukon exotic species</p> <p>Pagkadula sang kita ukon pagguba sa habitat kun ang species nangin-invasive ukon malupigon kag nagresulta sa pagkaon kag paghalit sini sa mga tumandok nga mga kasapatan sa katubian (native aquatic biota)</p> <p>Gasto sa containment, eradication ukon restoration</p>	<p>6 tubtub 12 ka tuig</p> <p>P400,000 tubtub P12 ka milyon</p> <p>Pagkonpiska sang pangayaw ukon exotic species</p> <p>Gasto sa containment, eradication ukon restoration</p>

18. Indi pagsunod sa Standards kag iban pa nga tikang nga Pang-negosyo (Trade-related Measures)

18.1 Indi pagsunod sa mga standard para sa kabug-aton (weight), kadamuon (volume), kalidad (quality) kag iban pa nga rekisito para sa tanan nga transaksyon sa pangisdaan kag sa baligyaanay kag sa mga tikang nga may kaangtan sa baligyaanay..

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>P50,000 to P2 ka milyon</p> <p>Pagkonpiska sang kargamento ukon mga produkto sa pangisda (fishery products)</p> <p>Pagsuspinde ukon pagbawi sa rehistrasyon ukon lisensya</p>	<p>6 ka bulan tubtub 2 ka tuig</p> <p>P100,000 tubtub P4 ka milyon</p> <p>Pagkonpiska sang kargamento ukon mga produkto pangisdaan (fishery products)</p> <p>Pagsuspinde ukon pagbawi sang rehistrasyon ukon lisensya</p>

¹⁰² Section 122.

¹⁰³ Section 123.

¹⁰⁴ Section 124.

¹⁰⁵ Section 125.

VI. MGA GINADUMILI-AN NGA HILIKUTON

19. Pagpanag-iya ukon Pagnegosyo sang Isda nga nadakop sa iligal nga paagi (Illegally Caught Fish)

19.1. Pagbyahe, pagbaligya, pag-import, pag-export, ukon pagpanag-iya, ukon pag-dispose sang iligal nga nadakop nga isda ukon species nga nakuha sa gidili nga pamaagi o mga matang nga gidudahan:

SIKOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
P50,000 tubtub P2 ka milyon	6 ka bulan tubtub 2 ka tuig
Pagkonpiskar sang kargamento ukon produkto sa pangisda	P100,000 tubtub P4 ka milyon
Pagsuspinder ukon pagbawi sang rehistrasyon ukon lisensya	Pagkonpiskar sang kargamento ukon produkto sa pangisda
	Pagsuspinde ukon pagbawi sang rehistrasyon ukon lisensya

Mga presumpsyon:

1. Ang pagkakita sang bisan ano nga isda ukon species nga nadakop gamit ang eksploribyo ukon makahalalit ukon makahililo nga kimikal nagakahulugan nga ang tagayat, manogbaligya, fish dealer, transporter, mga importer, ukon exporter nakahibalo nga ang isda ukon ang species nadakop sa iligal nga paagi.

2. Ang DA-BFAR nagahiwat sang mandatory training sa pagtukib sang mga isda nga nadakop gamit ang eksploribyo. Kun amo ang mga manogbaligya sang isda, fish dealers, transporters, importers, ukon exporters ginapakahulugan nga nakahibalo man kun paano magtukib sang mga isda nga nadakop gamit ang eksploribyo sa masunod nga mga sitwasyon:

- a. Pagkumpleto sang training sang maysala;
- b. Indi pagkompleto sa training nga wala sing husto nga kabangdanan; ukon
- c. Indi pagtambong bisan ginhatagan sang nagakaigo nga pahibalo.

Paano ginasabat ang ini nga mga presumpsyon?

Ang mga manogbaligya, mga dealer, transporter, importers, ukon exporter kinahanglan itudlo ang ginkuhaan nila sang isda.

¹⁰⁹ Rule 126.2.

¹¹⁰ Section 127.

¹¹¹ Section 155.

20. Indi Otorisado nga Pagsugid sang Sensitibo nga Impormasyon Teknikal

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
<p>Indi otorisado nga pagsugid sang datos gikan sa vessel monitoring system ukon vessel monitoring measure kag iban pa nga kasubong nga datos</p> <p>Indi otorisado nga pagsugid sang impormasyon tuhoy sa baligyaanay, industriya, kag polisiya (trade, industrial, and policy information) sang mga mangangisda, tag-iya sang pangisdaan, kag mga operator, negosyante, manufacturer, kag researcher, kun ang impormasyon nagahalit sa pagka-competitive sang domestic nga pangisdaan</p>	<p>Wala</p>	<p>6 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka tuig</p> <p>Pagpahalin sa pwesto kag pagkuha sang</p>

Mga eksepsyon:

Ang masunod nga mga sitwasyon ginakabig nga otorisado nga pagsugid:

1. Kun ang pagsugid opisyal nga ginrangay sang isa ka ahensya sang gobyerno para gamiton nga ebidensya sa paglagas sa mga paglapas;
2. Kun indi ginrangay sang pungsod, coastal ukon port state para sa kaugalingon sini nga imbestigasyon ukon pagbantay kag pagtultol sa sakayan-pangisdaan (traceability); kag
3. Iban pa nga kaangay nga sitwasyon.

21. Paglapas sang mga Kasuguan ukon Regulasyon-Administratibo

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Paglapas sa kasuguan ukon regulasyon administratibo nga ginapatuman sang DA	P100,000 tubtun P5 ka milyon	Wala

¹¹² Rule 127.1.

¹¹³ Section 128.

¹¹⁴ Section 86.

B. Naligwat nga mga paglapas

1. Wala Ginapahanugutan nga Pagpangisda (Unauthorized Fishing)

- 1.1. Pagdakop sang isda ukon similya sang bisan ano nga sahi sang isda ukon produkto nga wala sing lisensya ukon permit gikan sa Department ukon LGU
- 1.2. Komersyal nga sakayan-pangisda nga nagapangisda sa katubian sang munisipalidad, mag luwas sa mga kaso nga ginapahanugutan sa idalom sang municipal fishery ordinance kag iban pa nga mga reksito sang Fisheries Code kag ang mga pagligwat sini

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan Multa nga 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang kantidad sa idalom kun diin ang mas mataas: P50,000 tubtub P100,000 para sa small-scale CFV P150,000 tubtub P500,000 para sa medium-scale CFV P1 tubtub P5 ka milyon para sa large-scale CFV	6 ka bulan Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo

- 1.3. Pagsulod sa mga Komersyal nga pagpangisda sa katubian sang munisipalidad sang sin-o man nga tawo nga wala sa listahan sang mga manginisda sang munisipalidad (Registry of Municipal Fisherfolk)

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga doble ang balor sang haw-as ukon P5,000 kun diin ang mas mataas Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan Serbsisyos sa komunidad kun indi mabayaran ang multa	Wala

Sin-o ang may salabton sa sini nga mga paglapas?

Ang kapitan, tatlo ka pinakamataas nga opisyal sang sakayan, kag ang tag-iya kag ang operator ang may salabton sa amu nga paglapas.

Presumpsyon: Ang mga tawo ginakabig nga nagahimo sang sa ginadumilian nga pagpangisda kun may ara sila sang gamit pangisda ukon nagasakay sila sa sakayan-pangisda sa isa ka fishing area sa diin sila wala sing lisensya ukon permit.

Kinahanglan bala ang lisensya kun magpangisda para sa pagkaon?

Indi, ang fishing license ukon permit indi kinahanglan kun nagapangisda para lang sa pang-adlaw-adlaw nga kinahanglan sa pagkaon ukon para sa kalingawan, kag indi para sa komersyal nga tuyo ukon ukon para sa sa pangabuhian.

2. Iligal nga pagpangdakop (Poaching) sa Katubian sang Pilipinas

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Isa ka pangayaw, korporasyon, ukon organisasyon nga nagapangisda ukon nagapadalagan sang mga sakayan pangisda sa kadagatan sang Pilipinas	\$600,000 tubtub \$1 ka milyon ukon ang kabaylo sini sa peso	\$1.2 ka milyon ukon ang iya sini kabaylo sini sa peso Pagkonpiska sang haw-as, kagamitan, kag sakayan-pangisda

Silot kun ang maysala nadakpan sa katubian sa sulod sang kadutaan (internal waters):

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Nadakpan sa una nga tion	\$600,000 tubtub \$1 ka milyon ukon ang kabaylo sini nga balor sa piso	\$1.2 ka milyon ukon ang kabaylo sini nga balor sa piso Pagkonpiska sang haw-as, kagamitan sa pangisda, kag sakayan-pangisda 6 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 2 ka tuig kag 2 ka bulan
Nadakpan sa ikaduha nga tion	\$600,000 tubtub \$1 ka milyon ukon ang balor sini sa piso	3 ka tuig \$2.4 ka milyon ukon ang iya kabaylo nga balor sa piso

Mahimo bala nga madeport ang maysala nga pangayaw nga wala makabayad sang multa?

Indi, ang maysala nga pangayaw mahimo lang madeport kun matapos na mabayaran ang iya multa kag mapatuman ang iya sentensya.

Mga Presumpsyon: Ang isa ka pangayaw nga sakayan-pangisda (foreign fishing vessel ukon FFV) sa sulod sang katubian sang Pilipinas ginakabig nga nagakomiter sang poaching sa idalum sang masunod nga mga sitwasyon:

1. Pagpanakayon nga ang iya kagamitan sa pagpangisda (fishing gear) nahanda na nga gamiton ukon wala nakatago (not stowed);
2. Pagpanakayon nga iregular ang agi ukon rota;
3. Pagpanakayon sa katubian sulod sang territoryo Pilipinas nga wala sing pahanugot gikan sa nagakaigo nga otoridad sa Pilipinas;
4. Pagpanakayon sa paagi nga wala nagasanto sa ginatawag inosente nga pag-agì (innocent passage);
5. Pagpanakayon sa nahibal-an nga fishing grounds;
6. Pagpanakayon nga wala ginapasaka ang bandera sang ilà pungsod;
7. Pagpundo ukon pag-angkla nga wala sing nagakaigo nga rason ukon mga sitwasyon nga nga magakahulugan nga may katalagman ukon disgrasya;
8. Pagpundo ukon pag-angkla malapit ukon sa sulod sang nahibal-an nga pangisdaan ukon fishing grounds ukon marine protected areas;

9. Kun madakpan nga may unod nga bag-ong dakop nga isda, corals ukon mga sahi sang taklong (mollusk) sa deck ukon sa talaguan sini.

Mga Eksepsyon:

Ang masunod ang mga eksepsyon sa mga presumpsyon sa iligal nga pangdakop ukon poaching:

1. Paggamit sang kinamatarong sa inosente nga pag-agì (innocent passage);
2. Pag-agì sa tinutuyo nga dry docking, servicing, ukon magdiskarga sang haw-as sang isa ka may pangayaw nga bandera nga catcher vessel, basta nasunod ang rekisito nga maghatag sang pahibalo ukon notisya 24-oras antes magsulod;
3. Sa kaso sang otorisado nga marine scientific research gamit ang FFV;
4. Isa ka FFV nga nagapanilong ukon naanod sang balod sa katubian sang Pilipinas bilang resulta sang kalamidad;
5. Isa ka FFV nga nagsulod sa katubian sang Pilipinas sa tinutuyo nga maghatag sang bulig sa mga tawo, sakayan-dagat, ukon sakayan-pangkalangitan nga ara sa katalagman ukon sa kalamidad ukon mapiot nga kahimtangan;
6. Kun may gin-organisa kag ginpatukod nga pahampang ukon leisure fishing nga ginhiwat sang mga pangayaw.

3. Pagpangisda paagi sa mga eksplosibo, mga hilo nga kimikal, ukon kuryente

3.1. Pagpangisda nga nagagamit sang eksplosibo, makahalalit ukon makahililo nga kimikal

SILOT ADMINISTRATIBO

Pagkonpiska sang haw-as, mga eksplosibo, kagamitan, kag makahililo nga mga kimikal

Multa nga katupong sa 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang katidad sa idalom, kun diin ang mas mataas:

P30,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad

P300,000 para sa small-scale CFV

P1.5 ka milyon para sa medium-scale CFV

P3 milion para sa large-scale CFV panagatan

SILOT KRIMINAL

5 tubtub 10 ka tuig

Pagkonpiska sang haw-as, mga eksplosibo, kagamitan, kag makahililo nga mga kimikal

Multa nga doble ang balor sang multa administratibo

3.2. Aktwal nga paggamit sang panguryente sa isda

SILOT ADMINISTRATIBO

Wala

SILOT KRIMINAL

6 ka bulan

P5,000

3.3. Pagpanag-iya sang mga eksplosibo, makahalalit ukon makahililo nga kimikal para sa iligal nga pagpangisda

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
<p>Pagkonpiskar sang haw-as, mga eksplosibo, kagamitan, kag makahililo nga mga kimikal</p> <p>Multa nga 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang kantidad sa idalom, kun diin ang mas mataas:</p> <p>P10,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad</p> <p>P100,000 para sa small-scale CFV</p> <p>P500,000 para sa medium-scale CFV</p> <p>P1 ka milyon para sa large-scale CFV</p>	<p>6 ka bulan tubtub 2 ka tuig</p> <p>Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo</p>

Mga presumpsyon:

1. Ang pagkadiskubre sang dinamita, iban pa nga mga eksplosibo ukon makahalalit ukon makahililo nga mga kimikal, ukon kagamitan sa panguryente sa bisan ano nga sakayan-pangisda ukon ara sa panag-iya sang bisan sin-o nga mangingisda, operator, ukon trabahador sa pangisda, nagakahulugan nga ang bisan diin sa sini nga mga kagamitan ang gin-gamit sa pagpangisda.
2. Ang pagkatukib sa bisan diin nga sakayan-pangisda sang isda nga nadakop ukon napatay paagi sa paggamit sang eksplosibo, makahalalit ukon makahililo nga mga kimikal, ukon sa panguryente, nagakahulugan nga ang mangingisda, operator, opisyal sang sakayan, ukon ang trabahador sa pangisdaan, naggamit sini sa pagpangisda.

Base sa sini nga mga presumpsyon, ang enforcement officer mahimo magpasaka sang kasos bahan sa aktwal nga paggamit sang mga eksplosibo ukon makahalalit ukon makahililo nga mga kimikal sa pagpangisda, ukon sang mga gamit para sa panguryente sa pangisda, kag indi lamang sa pagpanag-iya sang mga ini.

4. Paggamit sang pino nga lambat (Fine Mesh Net)

- 4.1. Ang pagpangisda nga nagagamit sang lambat nga may kaikiton nga mas manubo sangsa 3 ka sentimetro ang antad sang duwa ka mag-atubangay nga bugkos kun nahitad ukon suno sa pagpat-ud sang DA

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
<p>Pagkonpiska sang haw-as kag kagamitan</p> <p>Multa nga 3 ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang kantidad sa idalom, kun diin ang mas mataas:</p> <p>P20,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa</p> <p>P50,000 para sa small-scale CFV</p> <p>P100,000 para sa medium-scale CFV</p> <p>P200,000 para sa large-scale CFV</p>	<p>6 ka bulan tubtub 2 ka tuig</p> <p>Multa nga doble sang multa-administratibo</p> <p>Pagkonspiskar sang haw-as kag kagamitan</p>

Sin-o ang may salabton sa sini nga mga paglapas?

Ang tag-iya, operator, kapitan ukon master fisherman, ukon ang mga mangingisda sang munisipalidad ang may salabton sa sini nga mga paglapas.

Presumpsyon: Ang pagkatukib sang isa ka pino nga lambat (fine mesh net) sa isa ka sakayan-pangisda nagakahulugan nga ang amo nga tawo ukon sakayan-pangisda nagagamit sang pino nga lambat (fine mesh net) sa pagpangisda.

San-o ginapahanugutan ang pino nga lambat (fine mesh nets) sa pagpangisda?

Ang pagpangisda gamit ang pino nga lambat ginapahanugutan lamang sa masunod nga mga kahimtangan:

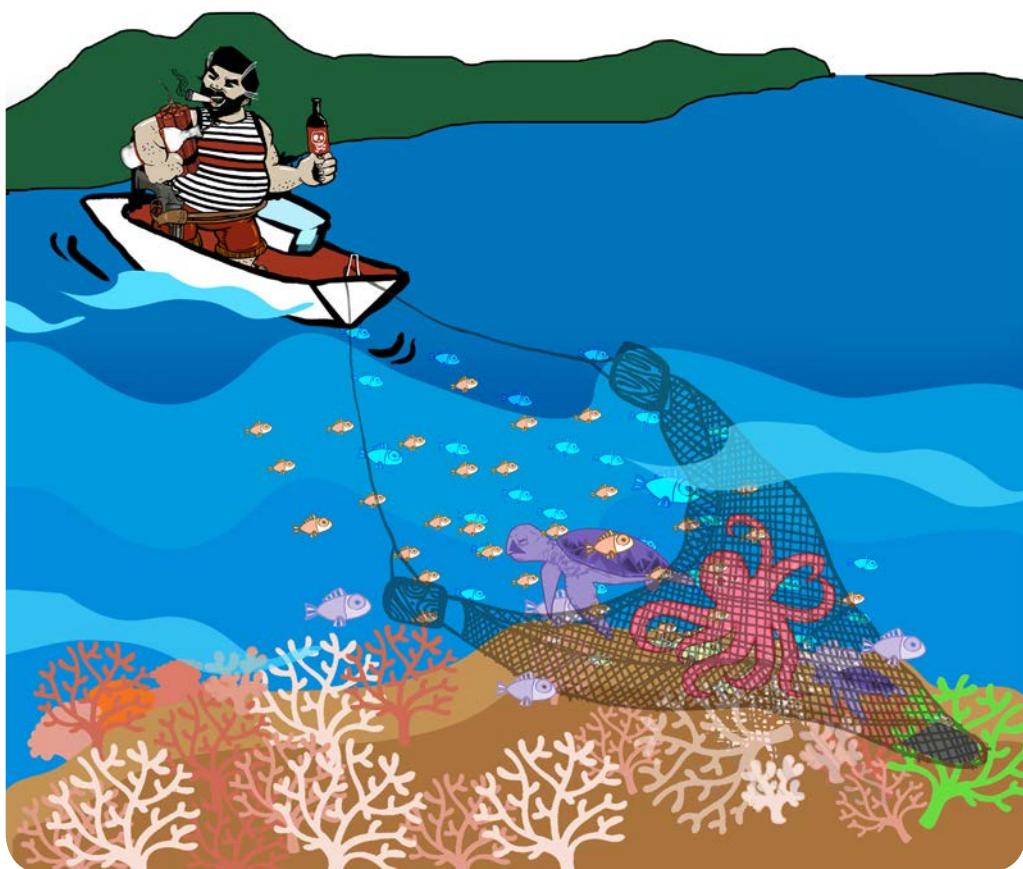
1. Kun ang lambat ginagamit sa pagdakop sa mga masunod:
 - a. Padas, similya sang bangrus, similya sang hipon, similya sang banak, sahi sang kasili kag ang similya sini kag iban pa nga mga immature species para sa tinutuyo nga pag-culture ukon pagpamuad;
 - b. Aquarium ukon mga sahi nga pangdekorasyon (ornamental animals); kag
 - c. Iban pa nga mga species nga hamtong na kaangay sa, apang indi limitado sa, hipon, tabios, sinarapan, dilis ukon baringon, kag mga taklong.
2. Sa kaso sang ring nets, purse seines para sa sardinas, mackerel kag scad, kag bagnets, sa diin ang mesh size 1.9 sentimetro (17 knots), takos sang antad sang duwa ka mag-atubangay nga higot kun nahitad

5. Pagpangisda sa Overexploited Fishery Management Areas

5.1. Pagpangisda sa mga fishery management areas nga nadeklara nga overexploited

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagkonpiska sang haw-as kag kagamitan sa pangisda	6 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka tuig
Multa katupong sang mga kantidad sa idalum:	P500,000 tubtub P5 ka milyon
3 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P20,000, kun diin ang mas mataas ukon serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa	Pagkonpiska sang haw-as kag kagamitan sa pangisda
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P100,000, kun diin ang mas mataas para sa small-scale CFV	Pagkansela sang fishing permit ukon lisensya
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P300,000, kun diin ang mas mataas para sa medium-scale CFV	
5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P500,000, kun diin ang mas mataas para sa large-scale CFV	

6. Paggamit sang Active Gear sa Katubian sang Munisipalidad

6.1. Pagpangisda sa katubian sang munisipalidad, bay, kag fishery management areas nga nagagamit sang active fishing gears

SILOT ADMINISTRATIBO

Pagkonpiskar sang haw-as kag kagamitan

Multa nga 3 ka pilo sang balor sang haw-as ukon ang kantidad sa idalom, kun diin ang mas mataas:

P20,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad ukon serbisyo sa komunidad, kung ang maysala indi makabayad sang multa

P50,000 para sa small-scale CFV

P100,000 para sa medium-scale CFV

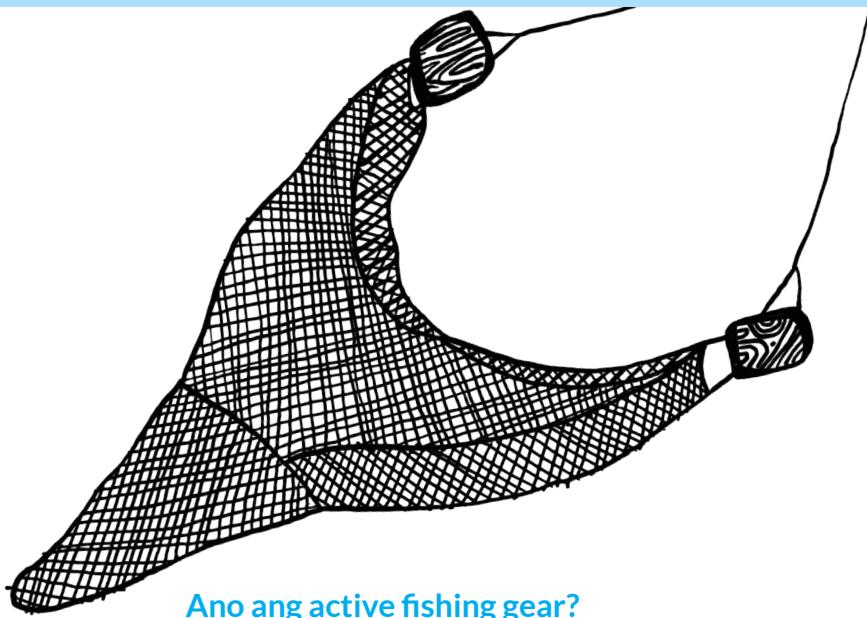
P500,000 para sa large-scale CFV

SILOT KRIMINAL

2 tubtub 6 ka tuig

Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo

Pagkonpiskar kag pagtago sang haw-as kag kagamitan

Ano ang active fishing gear?

Ang active fishing gear sahi sang gamit sa pangisda nga nagalagas sa tuyo nga sahi sang isda (target species) paagi sa pag-tow ukon pagbutong, pagduso sang gamit, pagpalibot, pagtabon, pag-dredge, kag pagpahog sa mga target species padulong sa impoundment ukon suludlan; kaangay sang trawl, purse seines, Danish seines, paaling kag drift gill net.

Ano nga mga kagamitan ang indi sakop sang sini nga pagdumili?

Ang masunod nga mga kagamitan indi sakop sang sini nga pagdumili:

1. Gill nets, maluwas sa bottom-set gill nets, nga indi magsobra sa 500 metros ang kalabaon sa kada sakayan nga ginagamit sang mga rehistrado nga mangisingisa sang munisipalidad;
2. Sudsud ukon push net nga ginagamit sa pagdakop sang alamang ukon hipon kag dilis ukon balingon, nga ginagamit sang rehistrado nga mangisingisa sang munisipalidad ukon kooperatiba sang mga mangisingisa, de mano man nga ginagamit ukon paagi sa lisensyado sa munisipalidad nga sakayan de motor nga may single piston engine nga indi magsobra sa 16 horsepower, sa sulod sang aprubado nga fishing season para sa sahi sang isda (species), kag sakop sang isa ka management plan nga aprubado sang LGU;
3. Active gears kaangay sang purse seine or pangulong, ring net ukon taksay kag sang iban pa nga kagamitan nga wala nagatandog sa idalom sing dagat, nga ginagamit sang small kag medium nga komersyal nga sakayan-pangisda nga otorisado sang LGU.

Sin-o ang may salabton sa sini nga mga paglapas

Ang tag-iya, operator, kapitan kag ang master fisherman sang sakayan, ukon ang chief executive officer sang korporasyon, ukon ang managing partner sa partnership ang may salabton sa sini nga paglapas.

7. Pagkuha kag pag-export sang mga coral

7.1. Pagtipon, pagpanag-iya, pagbyahe para sa negosyo, pagbaligya ukon pag export sang ordinary, semi-precious kag precious nga coral, raw man ukon sa processed form.

7.2. Paghimo sang buluhaton nga makaguba sang coral reefs

SILOT ADMINISTRATIVO	SIKOT KRIMINAL
Multa nga 8 ka pilo sang balor sang mga korales ukon P500,000 tubtub P10 ka milyon, kun diin ang mas mataas	10 tubtub 20 ka tuig
Pagkuha sang mga korales	Multa nga doble ang balor sa multa administrativo
Gasto para sa liwat nga pagpamuad (restoration) sang naguba nga coral reefs	Pagkuha sang mga korales
	Gasto para sa liwat nga pagpamuad (restoration) sang naguba nga coral reefs

Eksepsyon:

Ang pagkuha kag pag-export sang corals nagsunod sa kasuguan kun ini gintuman para sa tuyo nga syentipiko ukon mga pagtuon.

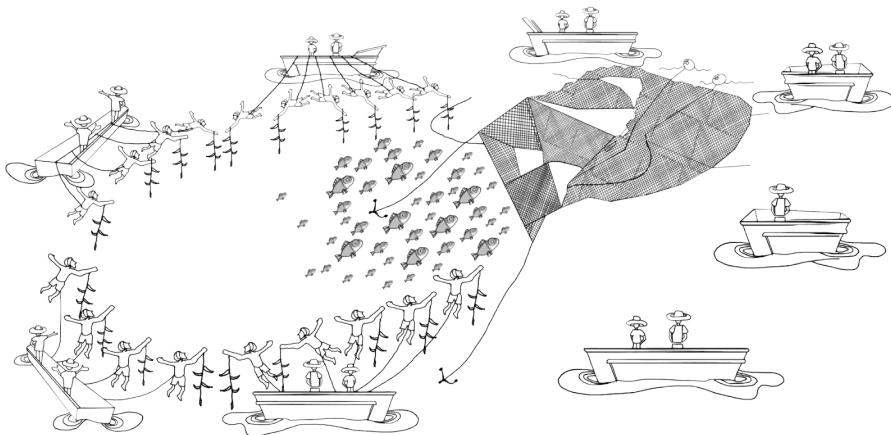
Sin-o ang may salabton administratibo?

Ang tag-iya ukon operator sang sakayan-pangisda, ang kapitan sang sakayan, master fisherman, kag ang recruiter ukon organizer sang mga trabahador ang may salabton administratibo.

Sin-o ang may salabton kriminal?

Ang kapitan sang sakayan, master fisherman, kag ang recruiter ukon organizer sang mga trabahador ang may salabton kriminal.

8. Muro-ami kag iban pa nga makahalalit nga metodo kag kagamitan

8.1. Pagpangisda nga nagagamit sang mga kagamitan ukon metodo nga makahalit ukon makaguba sa mga coral reefs, seagrass beds, kag iban pa nga fishery marine life habitat

8.2. Pagpangisda paagi sa muro ami kag ang iban pa nga kaangay sini nga mga metodo, kag pareho nga mga gamit kag metodo nga nagakinhanglan nga magsalom kag magpamukpok sang coral reefs kag iban pa nga habitat agud magdakop sang isda kag iban pa nga produkto sa pangisdaan

8.3. Pagpangisda gamit ang kayakas, Danish seine, kag modified Danish Seine

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga katupong sang 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P2 ka milyon, kun diin ang mas mataas	2 tubtub 10 ka tuig
Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
Ang mga trabahador nga nagaserbe bilang manugpukpok pagamultahan sang P20,000 ukon serbisyo sa komunidad kun indi mabayaran ang multa	

8.4. Ang pagtipon, pagpanag-iya, pagbyahe para sa negosyo, pagbaligya ukon pag-export sang coral sand, coral fragments, coral rocks, silica, kag iban pa nga mga butang, nga nagahimo sang isa ka marine habitat.

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
P5 ka milyon ukon 5 ka pilo sang balor sang coral rocks, sand, ukon silica, kun diin ang mas mataas	2 tubtub 10 ka tuig
Pagkonpiska sang substance ukon mga bagay nga ginkuha	Multa nga doble ang balor sang silot administratibo Pagkonpiska sang kuha ukon haw-as ukon substance kag kagamitan ukon gear

Sin-o ang may salabton administratibo?

Ang tag-iya, operator, kapitan sang sakayan, master fisherman, kag recruiter ukon organizer sang mga trabahador sa pangisdaan ang magasabat sa mga silot administratibo.

Sin-o ang may salabton kriminal?

Ang kapitang sang sakayan, master fisherman, kag recruiter ukon organizer sang mga trabahador sa pangisdaan ang magasabat sa mga silot kriminal.

9. Iligal nga paggamit sang Superlights ukon Fishing Light Attractor

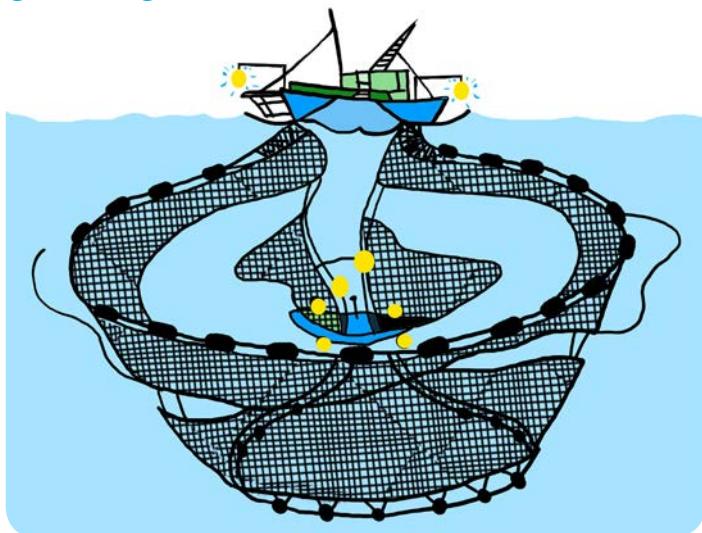
9.1. Pagpangisda nga nagagamit sang superlight sa katubian sang munisipalidad

9.2. Paggamit sang fishing light attractor ukon paggamit sang sahi sang suga nga ang kabaskugon ukon kasanag masobra sa standard nga gintalana sang DA sa pagpangisda sa katubian sang munisipalidad,

9.3. Paglapas sa mga kasuguan sa pagpangisda paagi sa paggamit sang superlight ukon fishing light attractor sa guwa sang katubian sang munisipalidad.

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
P20,000.00 kada superlight ukon fishing light attractor	6 ka bulan tubtub 2 ka tuig
Pagkonpiska sang haw-as, superlight ukon fishing light attractor kag mga kagamitan	P40,000.00 kada superlight ukon fishing light attractor
Serbisyo sa komunidad sa baylo sang multa, kun ang maysala isa ka mangingisda sang munisipalidad	Pagkonpiska sang haw-as, superlight ukon fishing light attractor kag kagamitan Serbisyo sa komunidad sa baylo sang multa ukon pagkapreso, kun ang maysala isa ka mangingisda sang munisipalidad

Ano ang Superlight?

Ang superlight, nga ginatawag man magic lights, nagatumod sa sahi sang suga nga nagagamit sang halogen ukon metal halide bulb nga mahimo gamiton sa babaw ukon sa idalum sang tubig. Ini human sa ballast, regulator, electric cable kag socket. Ang source of energy halin sa generator, battery ukon dynamo nga naangot sa makina.

10. Pag-convert sang bakhawan

10.1. Ang pag-convert sang bakhawan sa punungan ukon para sa iban pa nga tinutuyo

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Multa katupong sang balor sang ecological value sang isa ka ektarya sang bakhawan; ukon	6 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 12 ka tuig Indi magnubo sa P80,000 nga multa
P10 ka milyon kada ektarya, kun diin ang mas mataas	Multa nga katupong sang multa administratibo
Ibalik sa daan nga kondisyon ukon magbayad para sa restoration sang nahalitan nga lugar	Ibalik sa daan nga kondisyon ukon magbayad para sa restoration sang nahalitan nga lugar P500,000 kada ektarya kada tuig tubtub nga mabalik sa daan nga kondisyon ang lugar

Eksepsyon:

Ang Implementing Rules sang RA 10654 nagahatag sang eksempsyon:

1. Mga lugar nga sakop sang Fishpond Lease Agreements (FLA), Aquasilviculture Stewardship Contract (ASC) ukon Gratuitous Permit kag iban pa nga tenurial instruments;

2. Pribado nga propriedad nga wala natul-id bilang mangrove forest; kag
3. Mga development activities nga sakop kag aprubado sang nagakaigo nga ahensya.

Apang ang ini nga mga eksepsyon mahimo pa gihapon pamangkuton bangod ang kasuguan mismo wala nagalista sang bisan ano nga eksepsyon.

11. Pagpangisda samtang ginapatuman ang Closed Season

SILOT ADMINISTRATIVO

- 3 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P20,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad, kun diin ang mas mataas; serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa
- 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P100,000, kun diin ang mas mataas for small-scale CFV
- 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P300,000, kun diin ang mas mataas para sa medium-scale CFV
- 5 ka pilo sang balor sang haw-as ukon P500,000, kun diin ang mas mataas para sa large-scale CFV

SILOT KRIMINAL

- 6 ka bulan kag 1 ka adlaw to 6 ka tuig
- Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan,
- Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
- Pagkansela sa lisensya ukon permit

Ano ang closed season?

**ANG BFAR
NAGAPAALINTO
SANG CLOSED SEASON
PARA SA TULOY**

Ini ang panahon kun san-o ang pagkuha sang ginpat-ud nga mga sahi sang isda paagi sa ginpat-ud nga kagamitan sa pagpangisda ginadumalaan sa isa ka gintalana nga lugar.

12. Pagpangisda sa sulod sang Marine Protected Areas, Reserves, kag Sanctuaries

PAGLAPAS	SIKOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Pagpangisda sa mga lugar nga gindekla sang DA ukon lokal nga kaban sang gobyerno bilang marine protected areas, fishery reserves, refuge kag sanctuary o sa mga lokal nga kagamhanan	P20,000 para sa pagpangisda sa munisipalidad; serbisyo sa komunidad, kun ang maysala indi makabayad sa multa P200,000 para sa small-scale CFV P600,000 para sa medium-scale CFV P1 ka milyon para sa large-scale CFV	2 tubtub 6 ka tuig Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkonpiskar sang haw-as kag sang kagamitan Pagkansela sa lisensya ukon permit

Kaupod bala sa mga namitlang sa layi nga mga marine protected areas ang mga sakop sang NIPAS sa idalom sang RA 7586?

Huo, naupod diri ang tanan nga kadagatan nga nadeklara nga protected areas paagi sa kasuguan ukon sa regulasyon administratibo.

13. Ang pagpangisda ukon pagkuha sang Rare, Threatened ukon Endangered Species

13.1. Pagpangisda ukon pagtipon, pagbaligya, pagbakal, pagpanag-iya, pagbyahe, pag-export, pagpadala ukon pagkarga paluwas sang aquatic species nga nalista sa:

i. Appendix I sang Convention on the International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (CITES); ukon

ii. Ginakabig kag nalista sang International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) bilang threatened kag ginpat-ud man sang DA.

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga 5 ka pilo sang balor sang species ukon P500,000 tubtub P5 ka milyon, kun diin ang mas taas Pagkuha sa mga species	12 ka tuig kag 1 ka adlaw tubtub 20 ka tuig Multa nga doble ang balor sang silot administratibo Pagkuha sa mga species Pagkansela sa fishing permit

13.2. Pagpangisda ukon pagtipon, pagbaligya, pagbakal, pagpanag-iya, pagbyahe, eksportasyon ukon pagpadala sang aquatic species nga nalista sa CITES Appendices II kag III, kun ang mga pagtuon syentipiko (scientific assessments) nagapakita nga ang populasyon sang species sa kadagatan indi magdugay (not viable) bangud sa pressure kag pagbaligyaanay.

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga 3 ka pilo sang balor sang species ukon P300,000 tubtub P3 ka milyon, kun diin ang mas mataas Pagbawi sa mga species	5 tubtub 8 ka tuig Multa nga doble ang balor sang silot administratibo Pagbawi sa mga species

13.3. Ang pagkuha, pagpanag-iya, pagbyahe ukon pag-export, pagpadala ukon pagkarga paluwas sang ginpamuad samtang nasagod (captive-bred) nga species nga ginbalik sa dagat

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga 3 ka pilo sang balor sang species ukon P300,000 tubtub P3 ka milyon, kun diin ang mas mataas Pagkuha sang species	5 tubtub 8 ka tuig Multa nga 3 ka pilo ang balor sang silot administratibo ukon P3 ka milyon, kun diin ang mas taas Pagkuha sang species

Eksepsyon : Ang pagkuha ukon pagpangisda sa aquatic species nga nalista sa CITES Appendices II kag III para sa mga syentipiko nga pagtuon, ukon conservation breeding kadungan sa commercial breeding mahimo tugutan.

Ang pagdumili bala ginapatuman man sa mga kabahinan kag deribatibo (parts and derivatives) halin sa rare, threatened ukon endangered species?

Huo, ang pagdumili ginapatuman man sa mga kabahinan kag deribatibo (parts and derivatives) halin sa rare, threatened ukon endangered species.

14. Pagdakop sa Sabalo kag Iban pa nga mga Breeder ukon Spawner

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Pagdakop ukon pagpanag-iya sang mature nga bangros or sabalo kag iban pa nga mga breeders ukon spawners sang iban pa nga sahi sang isda (fishery species)	Multa nga 5 ka pilo sang balor sang sabalo, iban pa nga mga breeder, ukon spawner; ukon P500,000.00, kun diin ang mas taas Pagtago sang haw-as kag sang kagamitan	6 ka bulan kag 1 day tubtub 8 ka tuig Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagtago sang haw-as kag sang gamit sa pangisda Pagsuspinde ukon pagbawi sa lisensya

Eksepsyon:

Ang pagdakop sang sabalo kag iban pa nga breeders ukon spawners para sa tinutuyo nga lokal nga pagpamuad ukon tinutuyo nga syentipiko ukon pagtuon mahimo tugutan suno sa pagsulundan sang DA. .

15. Eksportasyon sang mga Breeder, Spawners, Itlog ukon Similya

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Fine 3 ka pilo sang balor of the breeders, spawners, eggs, or fry P100,000 tubtub P500,000, kun diin ang mas taas Pagkonpiska sang breeders, spawners, itlog ukon similya Pagsuspinde ukon pagbawi sang lisensya para sa commercial fishing ukon rehistrasyon bilang exporter	8 tubtub 10 ka tuig Pagkonpiska sang breeders, spawners, itlog, ukon similya Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagbawi sang fishing license, ukon pagsuspinde ukon pagbawi sang rehistrasyon bilang exporter

Mga Presumpsyon: Nagakahulugan nga may kontsabohay sa tunga sang kompanya kag tagpadala sang kargamento kun ang shipping ukon forwarding company, sa diin nadakpan ang breeders, spawners, mga itlog, ukon similya, wala naga-kooperar sa imbestigasyon.

San-o ginatugutan ang pag- export sang hatchery-bred ukon captive-bred nga mga breeders, spawners, itlog ukon similya?

Ang DA-BFAR mahimo magpasugot sa eksportasyon sang hatchery-bred ukon captive-bred nga mga spawners, itlog, ukon similya kun ang pag-export nagatuman sa masunogd nga mga rekitiso:

1. Narehistro ang hatchery ukon captive breeding facility;
2. Narehistro ang exporter sa DA-BFAR;
3. Paghatag sang health certificate kun ginapangayo sang importing country;
4. Paghatag sang export commodity clearance; kag
5. Clearance sang outgoing commodity sa border inspection.

16. Importasyon ukon Eksportasyon sang Isda ukon Fishery Species

16.1. Ang bisan ano nga importasyon ukon eksportasyon sang isda ukon fishery species nga gintalana sang DA-BFAR nga wala ginapahanugutan nga i-export ukon i-export

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
Multa nga 5 ka pilo sang balor sang species ukon P300,000 tubtob P500,000, kun diin ang mas mataas Pagkuha ukon pagpatay sa species	8 ka tuig Multa nga doble ang balor sang silot administratibo Pagkuha ukon pagpatay sa species Ang maysala pagadumilian nga mangin katapo ukon stockholders sang mga kompaniya nga nagapangisda

Mga Presumpsyon: Nagakahulugan nga may kontsabohay sa tunga sang kompanya kag tagpadala sang kargamento kun ang shipping ukon forwarding company, sa diin nadiskubrehan ang isda ukon fishery species, wala naga-kooperara sa imbestigasyon.

17. Paghigko sang Katubian (Aquatic Pollution)

17.1. Ang pagpasulod paagi sa buhat sang tawo man ukon makina, direkta ukon indi, sang mga butang ukon enerhiya sa katubian nga:

- i. Nagresulta ukon daku ang posibilidad nga magaresulta sa makatalagam nga halit sa mga nagakabuhi kag wala-nagakabuhi (living and non-living) nga manggad-katubian
- ii. May potensyal ukon matuod nga katalagman sa ikaayong lawas sang mga tawo
- iii. Naga-upang sa mga hilikuton sa katubian kaangay sang pangpangisda kag panakayon

17.2. Paghaboy sang basura kag iban pa nga higko sa katubian

17.3. Duga sang gatong-petrolyo ukon sang carbon-rich nga mga materyales kag pagkabutang, mga radioactive, makahalalit nga liquid, gaseous ukon solid nga mga butang, halin sa tubig, lupa, ukon sakayan sa hangin ukon iban pa nga mga istruktura nga himo sang tawo

17.4. Pagkalbo sang mga kagulangan (Deforestation)

17.5. Indi husto nga buhat sa panguma kaangay sang paggamit sang ginadumilian nga mga kimikal ukon sobra nga paggamit sang kimikal

17.6. Sobra nga paggamit sang artipisyal nga pagkaon sang mga isda

17.7. Pag-convert sa mga manabaw nga katubian ukon wetland

SIKOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
P300,000 tubtub P500,000;	6 ka tuig kag 1 day tubtub 12 ka tuig
Dugang nga multa nga P15,000 kada adlaw tubtub nga mauntat ang paglapas kag ang mga multa mabayaran	Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo
Cease and desist order	Dugang nga multa nga P15,000 kada adlaw tubtub nga mauntat ang paglapas kag ang mga multa mabayaran
Pagsarado ukon pagsuspinde sang construction ukon sang pasilidad	Cease and desist order
Pag-untat sang operasyon	Pagsarado ukon pagsuspinde sang construction ukon sang pasilidad
Pag-utod sa supply sang tubig	Pag-untat sang operasyon
	Pag-utod sa supply sang tubig

18. Indi pagsunod sa Annual Report sang Mga Fishpond kag Fish Cages

PAGLAPAS	SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Indi pagsumite sang annual report sa sahi sang species kag kadamuon sang produksyon sa DA	P5,000 kada wala mareport nga ektarya Kanselasyon sang FLA, sa kaso	Doble ang balor sang multa administratibo

Sin-o ang may salabton sa sini nga paglapas?

Ang mga operator kag tag-iya sang mga punong, fishpen, kag fish cages may salabton sa sini nga paglapas.

19. Pagtipon kag Pagbaligya sang Shellfishes ukon Iban pa nga Aquatic Species

19.1. Pagtipon, pagkuha, pagbaligya, pagbalhin, pagpanag-iya, pagbyahe para sa negosyo, pag-export, pagpadala ukon pagpaguwa sa luwas sang bisan ano nga sexually mature shellfish ukon iban pa nga aquatic species nga gintudlo sang DA

19.2. Pagtipon ukon pagkuha sang mas magamay sangsa ginapahanugutan nga minimum size, ukon labaw sa maximum nga kadamuon nga ginapahanugutan para sa species.

SIKOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
Multa nga katupong sang balor sang species ukon P50,000, kun diin ang mas mataas Pagkonpiska sang species Pagkansela sang permit ukon lisensya	1 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka bulan Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkansela sang permit ukon lisensya

20. Pagpugong sa Panakayon ukon sa Pag-ilig sang Tubig (Flow or Ebb of Tide) sa Sapa, Suba, Lawa, ukon Bay

SILOT ADMINISTRATIVO	SILOT KRIMINAL
P200,000 Pagkakas kag pagguba sang istruktura nga nagabalabag, mga kudal ukon punot sang isda, sa gasto sang maysala	1 ka bulan kag 1 ka adlaw tubtub 6 ka bulan Multa nga doble ang balor sa multa-administratibo Pagkonpiska sang mga dakop ukon stocks Pagkakas kag pagguba sang istruktura nga nagabalabag, mga kudal sang isda, ukon punot sa gasto sang maysala

21. Pag-employo sang Indi Lisensyado nga mga manginisda, trabahador, ukon tinawo

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P4,000 sa kada manginisda ukon trabahador nga wala sing lisensya	Multa nga doble ang balor sang multa administratibo
Pagsuspinde ukon pagbawi of sang lisensya para sa commercial fishing	Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya

Silot kun ang tag-iya ukon operator nagakomiter sang distant water fishing:

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P40,000 sa kada wala lisensya nga manginisda, trabahador, ukon tinawo	Multa nga doble ang balor sang multa administratibo
Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya	Pagsuspinde ukon pagkansela sang lisensya

Sin-o ang may salabton sa sini nga paglapas?

Ang tag-iya ukon operator sang sakayan komersyal ukon sakayan-pangisda nga may bandera sang Pilipinas ang may salabton sa sini nga mga paglapas.

Sin-o ang nagakinahanglan nga magkuha sang fisherman's license?

Ang tanan nga tinawo nga sakay sang sakayan-pangisda komersyal nagakinahanglan may ara sing fisherman's license maluwas sa mga masunod:

1. Ang Kapitan ukon Master;
2. Ang cook, maluwas kun sya nagapakigbahin man sa pagpangisda;
3. Mga trabahador sunu sa deklarasyon sa manipesto, maluwas kun sya nagapakigbahin man sa pagpangisda; kag
4. Mga pasahero nga indi trabahador sunu sa deklarasyon sa manipesto.

SILOT ADMINISTRATIBO	SILOT KRIMINAL
P150,000 tubtub P500,000	7 tubtub 12 ka tuig
Pagkakas kag pagguba sang istruktura nga nagabalag sa gasto sang maysala	Multa nga doble ang balor sang multa administratibo
Pagsuspinde ukon pagbawi sang permit ukon lisensya	Pagkakas kag pagguba sang istruktura nga nagabalag sa gasto sang maysala
	Pagsuspinde ukon pagbawi sang permit ukon lisensya

VII. ADMINISTRATIVE ADJUDICATION

22. Pagbalabag sa Defined Migration Paths sang mga Migratory Fishery Species

Sa idalom sang naligwat nga Code, ang DA-BFAR ginahatagan sing gahum nga magpataw sang silot administratibo kag mga pinalidad. Ang mga pagligwat kag ang mga pagsulundan nagatuga sang adjudication committee kag nagahatag sang mga pagsulundan ukon rules of procedure.

Ano ang nagahuman sa adjudication committee?

Ang Adjudication Committee ginakabug-usan sang DA-BFAR Director bilang Chairperson, kag ang masunod nga apat ka iban pa nga mga myembro nga igatudlo sang Sekretaryo:

1. Ang DA-BFAR Assistant Director para sa Technical Services;
2. Ang DA-BFAR Assistant Director para sa Administrative Services;
3. Isa ka representante sang municipal fisherfolk sector sa NFARMC; kag representante sang commercial fishing sector sa NFARMC.

Ano ang Rules of Procedure for administrative adjudication?

Ang mga pagsulundan padayon nga ginabalay sang ginbalhag ang sining balasahon.

Ano ang administrative settlement?

Ang offer to settle antes mapasaka ang kasu nga criminal sa korte ukon matapos makasumite sang sabat ukon responsive pleading.

Sin-o ang maka-isyu sang cease and desist order?

Ang DA-BFAR Director kag ang mga Regional Director ginatugyanan nga mag-isyu sang Cease and Desist Orders sa mga nagalapas sang fishery laws, mga kasuguan kag mga reglamento, sa idalum sang mga pagsulundan nga ginpagwa sang Adjudication Committee

Sin-o ang makapanaog sang summary ejection order)?

Ang DA-BFAR kag ang mga Regional Director ginahatagan gahum nga magpahayag sang Summary Ejectment Order agud magpatuman sa desisyon sang Adjudication Committee sa mga kasu nga may angot sa FLA, ukon iban pa nga mga kasu nga may kaangtanan sa mga paglapas sa Fisheries Code, sandig sa mga pagsulundan nga gintalana sang Adjudication Committee.

Sin-o ang maka-isyu sang Notice of Violation?

Ang Director sang BFAR ukon ang otorisado nga representate, mahimo mag-isyu sang notice of violation kag magmando sang pagkonpiska sang isda, fishery species ukon aquatic resources nga iligal nga gindakop ukon gintipon, kag ang tanan nga kagamitan, paraphernalia kag iban pa nga gamit makadto sa DA ukon sa mga academic institution.

San-o iga-isyu ang Notice of Violation?

Ang notice iga-isyu gilayon sa pagka-aresto sang maysala. Ang Notice of Violation ginahatag sa maysala, tag-iya sang sakayan ukon kagamitan suno sa record.

Ano ang epekto sang paghatag sang Notice of Violation?

Ang Notice of Violation nagapahibalo sa nadakop nga mga persona sang paglapas nga ila ginbuhat, ang sarang mapataw nga mga silot ukon multa, kag ang kapat-uran nga sila pagpasakaan sang kaso administratibo sa atubang sang Adjudication Committee, kag nga sila mahimo maka-sumite sang offer para i-sa isa ka settlement. Sa pagbaton sang offer to settle ukon pag-areglo, indi na pagpasakaan sing kaso administratibo ang maysala sa Adjudication Committee.

May dugang bala nga silot para sa mabug-at nga mga paglapas?

Huo, para sa mabug-at nga mga paglapas, ang Adjudication Committee mahimo magpataw sang masunod nga dugang nga silot administratibo nga ginapatumana para sa dalagko nga mga paglapas:

1. Pagkonpiska sang fishing gear;
2. Pagka-impound ukon paghunong sang sakayan-pangisda;
3. Temporaryo nga pagsuspinde ukon permanente nga pagbawi sang lisensya ukon permit;
4. Temporaryo ukon permanente nga pagka-ban sa pagbaton sang mga rebate sa buwis;
5. Pag-upod sa listahan sang IUU fishing vessel;
6. Pagdumili sa pagsulod kag paggamit sang iban pa nga serbisyo sa puerto;
7. Pagblacklist;
8. Pagdugang sa kantidad sang multa apang indi magsobra sa 5 ka pilo sang balor sang haw-as;
9. Sa kaso sang ginsulit nga mga paglapas sa sulod sang lima ka tuig, ang kantidad sang multa mahimo pasakaon sa tubtub 8 ka pilo sang balor sang haw-as;
10. Samtang ginahulat ang kasu administratibo ukon kriminal, ang DA mahimo mag-impound ukon maghunong sang sakayan, pagbyahe sa pagpangisda, kagamitan sa pagpangisda kag iban pa nga paraphernalia nga gin-gamit sa paghimo sang paglapas.

San-o mahimo ipataw ang serbisyo sa komunidad bilang silot?

Kun ang maysala isa ka mangingisda sang munisipalidad ukon wala sang propriedad, mahimo sya maghatag sang serbisyo sa komunidad sa baylo sang multa.

Ano ang mga halimbawa sang serbisyo sa komunidad?

Ang serbisyo sa komunidad nagasakop sa:

1. Pagtanom sang mga bakhaw sa mga bakhawan ukon sa mga pangpang sang suba;
2. Paghatag sang serbisyo sa sulod sang pila ka adlaw sa isa ka community-managed mangrove nursery, marine finfish hatchery ukon community fish landing center;
3. Paghiwat sang mga alternative livelihood seminars, medical missions, ukon paghatag sang educational supplies sa mga komunidad sa diin ginhimo ang paglapas;
4. Pagdihon kag pagpalapnag sang mga impormasyon, materyales para sa kampanya sa edukasyon sa pangisdaan kag fishery resource management and conservation;
5. Pagpakibahin sa ukon paghiwat sang coastal clean-up operation; ukon
6. Pag-organisa sang iban pa nga mga hilikuton nga makabenepisyo sang komunidad sa diin ginhimo ang paglapas.

Paano i-dispose ang mga ginpangkonpiskar?

Ang ginpangkonpiskar nga mga butang iga-dispose paagi sa mga masunod:

1. I-turn-over ang mga buhi nga aquatic wildlife sa aquatic wildlife rescue centers nga ginakilala sang DA-BFAR para sa rehabilitasyon antes indi pagabuy-an liwat sa dagat;
2. I-turn-over ang mga patay nga aquatic wildlife sa pinakalapit nga DA-BFAR Regional ukon Provincial Fisheries Office; kag
3. I-dispose ang nakonpiskar nga mga kagamitan, paraphernalia kag iban pa nga gamit, sunu sa pagsulundan nga igapatuman sang Adjudication Committee.

Mahimo bala magpagwa ang mga korte sang injunctions ukon Temporary Restraining Order (TRO) batok sa DA kag BFAR?

Magluwas sa Korte Suprema, wala sing korte nga maka-isyu sang writ of injunction ukon Temporary Restraining Order batok sa DA kag BFAR, LGU ukon ano man nga ahensya nga nagabuhat sang ila regulatory functions agud magpatuman sa sini nga Code.

VIII. CITIZEN'S SUITS KAG SLAPP

San-o mahimo gamiton ang citizen's suit?

Ang isa ka pumuluyo mahimo magpasaka sang reklamo administratibo, sibil, kag criminal batok sa:

1. Bisan sin-o nga tawo nga nagalapas sa Fisheries Code kag iya sini nga mga pagsulundan sini;
2. DA, BFAR ukon iban pa nga ahensya nga tagpatuman may kaangtanan sa mga sa kasuguan kag mga reglamento nga gin-isyu nga indi santo sa Fisheries Code; kag
3. Bisan sin-o nga opisyal publiko nga nagapabaya sang iya obligasyon suno sa sugo sang Fisheries Code kag sang iya mga implementing rules sini ukon ginaabusaran ang iya gahum sa pagbuhat sang iya mga obligasyon.

May ara bala notice requirement sa kaso nga ginpasaka sang pumuluyo batok sa isa ka opisyal publiko?

Huo, wala sing kaso nga mahimo ipasaka tubtub nga mahatag ang 15-day notice sa ginapatihan nga maysala kag wala sya pa sing nagakaigo nga sabat.

Ano ang tikang sa citizen's suit sa mga kaso administratibo?

Ang mga tikang igabase sa pagsulundan nga igapahayag sang adjudication committee.

Ano ang SLAPP suit?

"SLAPP"

Ang SLAPP nagakahulugan nga Strategic Lawsuit Against Public Participation. Ini isa ka kaso nga ginpasaka para magsabad, magduso, ukon magpaakig sa mga tagpatuman sang kasuguan kag sa mga ordinaryo nga mga pumuluyo nga nagaduso sang reforma sa pangisdaan, ukon para pungan ang isa ka ligal nga buluhaton para ipatuman ang Fisheries Code.

Ano ang mahimo sang isa ka pumuluyo kun may ginpasaka nga kaso nga SLAPP batok sa iya?

Ang pumuluyo mahimo maggamit sang depensa sang SLAPP batok mismo sa kaso; nga ang kaso ginpasaka gid lamang halimbawa agod sya pahugon. Kun idismiss ang kaso, ang korte mahimo maghatag sang danyos, attorney's fees, kag sang mga gastos sa pagpasaka sang counterclaim.

Ano ang mga tikang sa depensa sa SLAPP suit?

Ang hearing sa depensa sa SLAPP suit dapat malip-ot lang sa kabug-usan (summary in nature) kag kinahanglan nga maresolbar sa sulod sang 30 ka adlaw matapos ang summary hearing.

©OCEANA/Candeze Mongaya